

Regional analyse samisk område 2017

Næringsutvikling, befolkningsutvikling, attraktivitet og
scenarier

KNUT VAREIDE

TF-rapport nr. 410

2017

Tittel: Regional analyse for Samiske område 2017
Undertittel: Næringsutvikling, befolkningsutvikling, attraktivitet og scenarier
TF-rapport nr: 410
Forfatter(e): Knut Vareide
Dato: 19. desember 2017
ISBN: 978-82-336-0089-1
ISSN: 1501-9918
Pris: 200,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Osman Rana fra Unsplash
Prosjekt: Regionale analyser 2017
Prosjektnr.: 20170120
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver: Sametinget

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Rapporten beskriver og analyserer utviklingen i samisk område med hensyn til arbeids- nærings- og befolkningsutvikling. Telemarksforskings attraktivitetsmodell er brukt for å måle attraktivitet for bosetting og næringsliv, og for å lage scenarier for framtidig utvikling i befolkning og antall arbeidsplasser.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand. oecon.) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie rapporter som Telemarksforsking har utarbeidet for kommuner, regioner og fylker i Norge i 2017. Rapportene gir en beskrivelse av utviklingen på stedet med hensyn til arbeids-, nærings- og befolkningsutvikling. Ambisjonen med rapportene er imidlertid større enn bare å beskrive utviklingen. Vi ønsker også å analysere utviklingen for å avdekke drivkreftene som står bak og vise hvordan ulike forhold i samfunnsutviklingen henger sammen. Telemarksforsking har gjennom mange år utviklet en helhetlig modell, attraktivitetsmodellen, for å forstå og analysere samfunnsutviklingen på regionalt nivå. Attraktivitetsmodellen skiller ut strukturelle forhold som ikke kan påvirkes lokalt, men som likevel påvirker utviklingen. Noen steder greier å skape mer vekst enn de strukturelle forholdene tilsier. Det å skape ekstra vekst er et tegn på at stedet har vært attraktivt. Gjennom å bruke attraktivitetsmodellen kan vi måle om stedene har vært attraktive for næringsliv og bosetting.

Modellen gir også grunnlag for å lage scenarier for framtidig utvikling på steder når det gjelder antall arbeidsplasser og befolkning. I løpet av det siste året er scenariomodellen videreutviklet slik at scenariene også viser utviklingen i antall innbyggere på ulike alderstrinn.

For å utvikle en god modell for regional utvikling er det svært viktig å teste ut modellen gjennom å utarbeide lokale og regionale analyser som det er gjort i denne rapporten. Gjennom å anvende modellen gjennom mange slike rapporter for kommuner, regioner og fylker får vi testet ut modellen i nær dialog med dem som driver med regional utvikling i praksis.

Bø, 1. november 2017

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	6
Rapportens oppbygging	7
1. Arbeidsplasser	9
1.1 Hovedtrekk i utviklingen i Norge	9
1.2 Strukturell utvikling i Norge	9
1.3 Arbeidsplassutvikling i samisk område	10
1.4 Den relative arbeidsplassutviklingen	10
1.5 Arbeidsplassutvikling i bransjer og sektorer	11
1.6 Næringsstruktur	12
1.7 Drivkrefter for næringsvekst.....	13
1.8 Næringsattraktivitet	14
1.9 Utvikling i næringsattraktivitet	15
1.10 Næringsattraktivitet for ulike næringstyper	16
1.11 Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon.....	17
2. Befolkningsutvikling	18
2.1 Utviklingen i Norge	18
2.2 Utviklingen i samisk område	19
2.3 Befolkningsutviklingen dekomponert	20
2.4 Drivkrefter for flytting.....	21
2.5 Bostedsattraktivitet.....	22
2.6 Utvikling i bostedsattraktivitet	23
2.7 Boligbygging	24
3. Samlet attraktivitet	26
3.2 Samlet attraktivitet i regionene	28
4. Scenarier	29
4.1 Innvandringen til Norge.....	29
4.2 Fruktbarheten i Norge	29

4.3	Strukturell utvikling i bransjer og sektorer i Norge	30
4.4	Framtidig attraktivitet for samisk område	31
4.5	Fire scenarier for samisk område	32
4.6	Scenarier for befolkningsutvikling	33
4.7	Antall skolebarn	34
4.8	Forsørgerbyrden	34
4.9	Scenarier for arbeidsplassvekst.....	35
5.	Næringslivsindeksen	36
5.1	Verdiskaping og produktivitet.....	37
5.2	Lønnsomhet	42
5.3	Nyetableringer.....	44
5.4	Næringslivets størrelse	46
5.5	Næringslivsindeksen.....	47

Sammendrag

Antall arbeidsplasser i samisk område sank litt i 2016. Det ble 31 arbeidsplasser mindre i næringslivet og 11 arbeidsplasser mindre i offentlig sektor. Utviklingen i antall arbeidsplasser i offentlig sektor har vært mye svakere i samisk område enn i resten av landet i mange år. Offentlig sektor har hatt en sterk økning i antall arbeidsplasser på landsbasis, mens samisk område har færre arbeidsplasser i det offentlige nå enn i 2000. Antall arbeidsplasser i næringslivet har også utviklet seg svakere i samisk område enn i resten av landet. Utviklingen i antall arbeidsplasser i samisk område i 2016 var imidlertid omtrent den samme som i resten av landet. Etter oljekrisen på slutten av 2014, har det blitt bedre vekstbetingelser for de bransjene som samisk område har mye av, som fiske, havbruk, næringsmiddelindustri og prosessindustri. Dette har stimulert veksten i næringslivet. På den annen side har samisk område fremdeles langt svakere befolkningsutvikling enn resten av landet. Dette er negativt for veksten i den delen av næringslivet som har et lokalt og regionalt marked. Veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i samisk område var derfor forventet å være som landsgjennomsnittet i 2016. Noen av kommunene i samisk område har oppnådd bedre vekst enn forventet og dermed vært attraktive for næringsliv. Andre har lavere vekst enn forventet og framstår som lite attraktive for næringsliv. Samlet sett hadde samisk område en helt nøytral næringsattraktivitet i 2016, ettersom veksten ble som forventet.

Næringsutviklingen i samisk område er også målt etter andre indikatorer enn arbeidsplassutvikling. Verdiskapingen i samisk område har utviklet seg svært positivt. De siste to årene har verdiskapingen i næringslivet i samisk område økt langt sterkere enn ellers i landet. Det skyldes for en stor del at vekstbetingelsene har vært gode for de bransjene som samisk område har mye av, særlig fiske og havbruk. Produktiviteten i næringslivet, det vil si verdiskaping per ansatt, har også blitt høyere de siste to årene. Produktiviteten i næringslivet i samisk område ligger imidlertid fremdeles 23,2 prosent under landsgjennomsnittet. Det er en litt lavere andel bedrifter med positivt resultat i samisk område enn ellers i landet, men det er en litt større andel bedrifter med positiv egenkapital. Det er lavere nyetableringsaktivitet i næringslivet i samisk område enn i resten av landet. Det mest positive trekket i næringsutviklingen i samisk område er at verdiskaping og produktivitet har økt klart sterkere enn i resten av landet.

Folketallet i samisk område har vært ganske stabilt siden 2010, etter en nedgangsperiode mellom 2000 og 2010. Det har vært netto innflytting i denne perioden som har kompensert for fødselsunderskuddet i samisk område. Det er høy innvandring fra utlandet som har gjort at det har vært netto innflytting til samisk område. I de tre siste årene har innvandringen til samisk område vært høyere i forhold til folketallet enn i resten av landet. Flyttetallene til samisk område har vært bedre enn forventet siden 2011, ut fra kommunens beliggenhet og arbeidsplassutviklingen. Det tyder på at kommunene i samisk område har vært attraktive som bosteder.

Det er laget scenarier for utviklingen i samisk område fram til 2030. Det er to trender som ser ut til å redusere befolkningsveksten i Norge. For det første har innvandringen til Norge gått sterkt tilbake. For det andre synker fruktbarheten og antall barnefødsler. Dette vil gi lavere befolkningsvekst i hele landet, også i samisk område. Befolkningsutviklingen i samisk område i de tre første kvartalene av 2017 viser allerede en negativ trend. Hvis disse trendene ikke snur, vil det blir nedgang i folketallet i samisk område, med mindre de samiske kommunene greier å skape positiv attraktivitet for næringsliv og bosetting. Noen av kommunene i samisk område har høy attraktivitet for næringsliv og bosetting de siste ti årene. Gamvik har vært Norges mest attraktive kommune i denne perioden. For å unngå nedgang i folketallet må det bli flere slike attraktive kommuner i samisk område.

Rapportens oppbygging

Denne rapporten har fem kapitler.

Det første kapitlet handler om *arbeidsplassutviklingen*. Først beskriver vi utviklingen i antall arbeidsplasser i sektorer og bransjer. Deretter analyserer vi hva som har vært de viktigste strukturelle drivkreftene for arbeidsplassutviklingen i næringslivet. Vi ser da spesielt på den nasjonale veksten, næringsstrukturen på stedet og effekten av befolkningsendringene på stedet. Summen av disse tre strukturelle drivkreftene vil bestemme hva som er forventet vekst. Eller sagt på en annen måte: hvor mye næringslivet *burde* ha vokst. Steder hvor næringslivet har en sterkere vekst enn forventet har vært attraktive for næringsliv. I kapitlet om arbeidsplasser viser vi også utviklingen i pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon.

Det andre kapitlet tar for seg *befolkningsutviklingen*. Det fokuseres spesielt på flyttetallene og hvordan nettoflyttingen har vært i forhold til andre deler av landet. Nettoflyttingen analyseres for å avdekke hvordan arbeidsplassutviklingen og strukturelle forhold har påvirket flyttetallene. På samme måte som for arbeidsplassutviklingen, kan vi modellere hva som har vært forventet nettoflytting. Bostedsattraktiviteten måles som avvik mellom faktisk og forventet nettoflytting. Steder som har høyere nettoflytting enn arbeidsplassveksten og strukturelle betingelser tilsier, er attraktive som bosted.

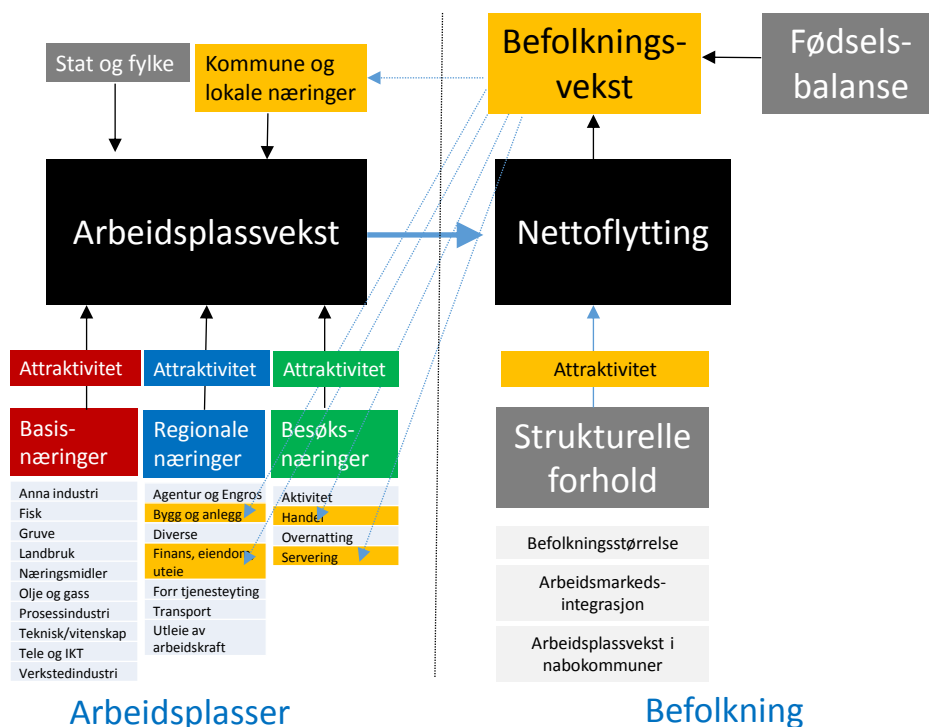
I det tredje kapitlet oppsummerer vi attraktivitetsanalysene og viser hvordan næringsattraktiviteten og bostedsattraktiviteten har spilt sammen og påvirket veksten i kommunen. Næringsattraktiviteten og bostedsattraktiviteten danner i fellesskap det vi kaller *samlet attraktivitet*. Vi ser også på hvordan den faktiske utviklingen er skapt gjennom en kombinasjon av samlet attraktivitet og de samlede strukturelle forutsetningene.

I det fjerde kapitlet bruker vi attraktivitetsmodellen for å vise ulike *scenarier* for vekst fram til 2030. Scenariene er bygget rundt to alternativer for nasjonal innvandring og fruktbarhet. Ett alternativ er at befolkningsveksten blir som i Statistisk sentralbyrås framskriving, hovedalternativet. Siden det kan se ut til at befolkningsveksten i Norge blir langt lavere enn dette, har vi laget scenarier med lavere nasjonal vekst. For begge alternativene for nasjonal vekst har vi laget ulike scenarier alt etter hvor høy attraktivitet det lykkes å skape på stedet.

Det femte og siste kapitlet omhandler nyetableringer, lønnsomhet, verdiskaping og produktivitet i næringslivet. Disse indikatorene kombineres i en *næringslivsindeks*, som gir et mål på hvordan næringslivet presterer. Det er dermed to hovedindikatorer for næringsutvikling: næringsattraktiviteten og næringslivsindeksen. Næringsattraktiviteten er fokusert på arbeidsplassutviklingen i næringslivet og hvordan denne påvirker demografien og samfunnsutviklingen. Det er altså de rent samfunnsmessige resultatene av næringsutviklingen. Næringslivsindeksen fokuserer på bedriftenes resultater og er ment å måle næringsutviklingen på næringslivets premisser.

Attraktivitetsmodellen

I rapporten bruker vi attraktivitetsmodellen for å analysere utviklingen i antall arbeidsplasser og antall innbyggere. Modellen brukes også for å lage scenarier for utviklingen fram til 2030. Telemarksforskning har utviklet denne modellen trinn for trinn i løpet av mange år.

Figur 1: Skisse av attraktivitetsmodellen.

I figuren over har vi skissert hvordan attraktivitetsmodellen er bygget opp. Modellen forklarer utviklingen av antall arbeidsplasser og innbyggere på et sted. Den gjensidige sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting står sentralt i modellen. Arbeidsplassvekst påvirker nettoflyttingen til steder positivt, samtidig som at befolkningsveksten påvirker arbeidsplassveksten i visse sektorer og bransjer. Styrken med å analysere utviklingen gjennom en slik modell, er at vi kan beregne hva som er «normal», eller forventet, utvikling på et sted. Ulike steder har forskjellige strukturelle betingelser for vekst, noe som modellen tar høyde for. De fleste steder ønsker å påvirke veksten positivt gjennom å føre en lokal eller regional politikk som virker stimulerende. Dersom en slik politikk lykkes, vil stedet oppnå sterkere vekst enn forventet ut fra sine betingelser. Steder som oppnår sterkere vekst enn forventet er attraktive, enten attraktive for næringsliv eller attraktive som bosted.

1. Arbeidsplasser

I dette kapitlet beskriver og analyser vi utviklingen i arbeidsplasser. Datagrunnlaget er fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk. Analysene konsentrerer seg om utviklingen i næringslivet.

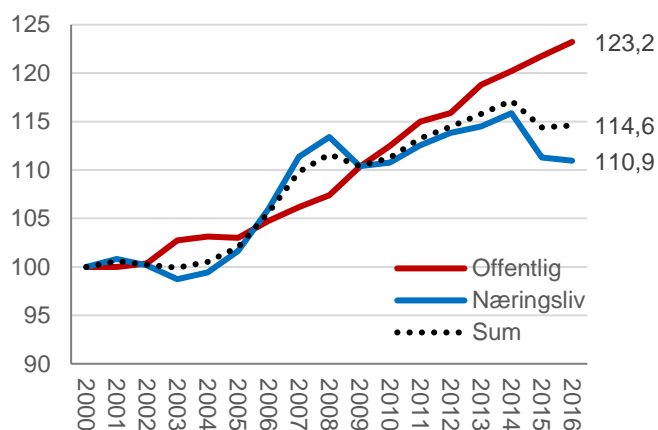
1.1 Hovedtrekk i utviklingen i Norge

Antall arbeidsplasser i Norge økte med 0,2 prosent i 2016. Antall arbeidsplasser i det offentlige økte med 9 870. På slutten av 2016 var det 23,2 prosent flere arbeidsplasser i offentlig sektor i Norge enn det var i 2000. Antall arbeidsplasser i næringslivet sank med 5 671 i 2016. I figur 2 ser vi at det var en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet i 2015, men denne nedgangen skyldes at SSB la om metoden for telling. I realiteten var det omtrent samme antall arbeidsplasser i næringslivet i 2015 som i 2014.

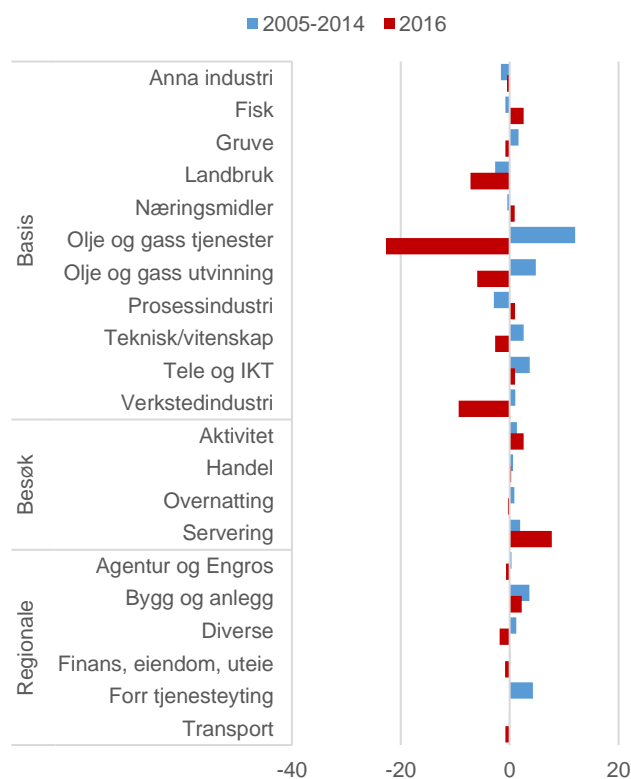
Det er et stadig større sprik mellom utviklingen i antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor. Offentlig sektor vokser jevnt og sterkt, mens det nå er nedgang i privat sektor. Veksten i offentlig sektor har vært mulig som følge av stadig større bruk av oljefondet, men er neppe bærekraftig på lang sikt. Enten må det bli vekst i næringslivet igjen, eller så må veksten i offentlig sektor begrenses.

1.2 Strukturell utvikling i Norge

I figur 3 ser vi vekstraten i 2016 sammenliknet med vekstraten i årene 2005-2014. Den strukturelle utviklingen har blitt helt annerledes etter oljekrisen. Oljenæringer har gått fra vekst til nedgang. Næringer som fisk (fiske og havbruk), prosessindustri og næringsmiddelindustri har gått fra nedgang til vekst. Samtidig har også besøksnæringer som servering og aktiviteter fått sterk vekst i 2016. Som vi skal se senere i denne rapporten gir det helt nye regionale vekstmønstre i Norge.

Figur 2: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 3: Årlig vekstrate i perioden 2005-2014 sammenliknet med vekstraten i 2016 i ulike bransjer.

1.3 Arbeidsplassutvikling i samisk område

Antall arbeidsplasser i samisk område sank med 42 i 2016. Det var en nedgang på 31 arbeidsplasser i privat sektor og en nedgang på 11 arbeidsplasser i offentlig sektor. Nedgangen var dermed svært liten i prosent.

Antall arbeidsplasser i samisk område har vært stabilt siden 2004. Nedgangen i 2015 er som tidligere nevnt ikke reell siden den var et utslag av endringer i måten SSB teller arbeidsplasser på.

1.4 Den relative arbeidsplassutviklingen

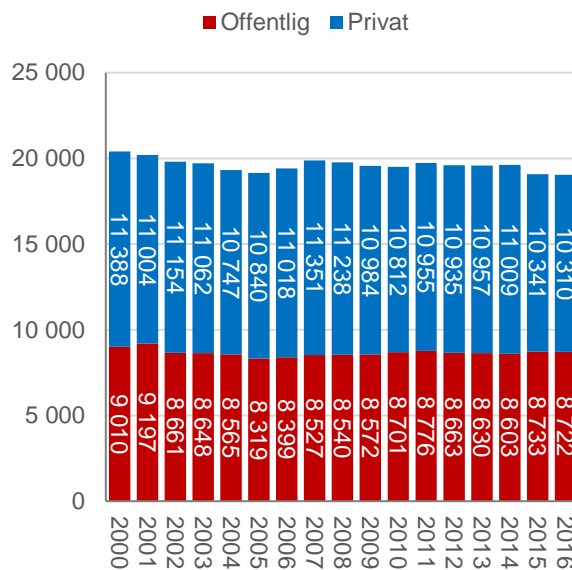
Det er interessant å måle utviklingen av antall arbeidsplasser i samisk området opp mot utviklingen i resten av landet. I figur 5 har vi først indeksert utviklingen slik at nivået i 2000=100. Deretter har vi sett på indeksens utvikling i forhold til indeksen for Norge. En indeksverdi på 100 betyr at utviklingen er den samme som i landet.

I samisk område har utviklingen i antall arbeidsplasser vært mye svakere enn i resten av landet. Det gjelder både offentlig og privat sektor.

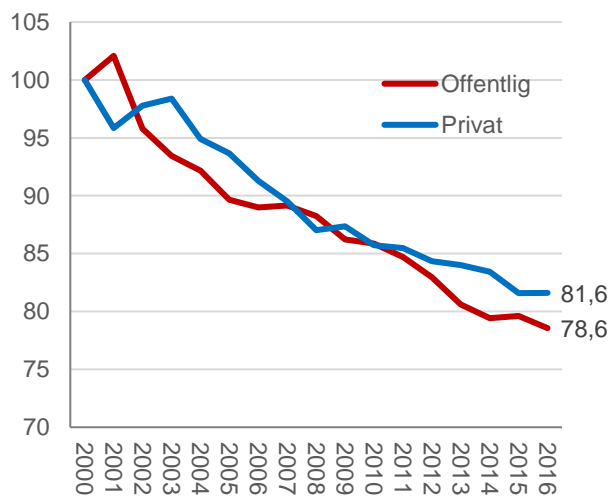
I privat sektor har utviklingen i antall arbeidsplasser vært 18,4 prosent svakere enn på landsbasis. Utviklingen i 2016 var nesten helt lik resten av landet.

I offentlig sektor har utviklingen i antall arbeidsplasser vært 21,4 prosent svakere enn i resten av landet. Det ble færre arbeidsplasser i både kommunal sektor og i statlig sektor i det samiske området i 2016. I resten av landet var det vekst i kommunal og statlig sektor.

Det betyr at næringslivet i samisk område holdt tritt med utviklingen i resten av landet i 2016, mens utviklingen i offentlig sektor ble langt svakere.

Figur 4: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i samisk område.

Figur 5: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i samisk område, indeksert og vektet mot den nasjonale indeksen. Nivå i 2000=100.

1.5 Arbeidsplassutvikling i bransjer og sektorer

I tabellen ser vi hvordan antall arbeidsplasser har utviklet seg i ulike bransjer og sektorer siden 2000. Næringslivet er delt opp i 23 bransjer som er gruppert i fire næringstyper: basisnæringer, besøksnæringer, regionale næringer og lokale næringer. I den siste kolonnen viser vi endringen i 2016.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i ulike bransjer og sektorer i samisk område samt endring siste år.

Bransje	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Vekst
Anna industri	498	475	367	411	409	372	351	328	305	-23
Fisk	1 191	931	816	845	848	809	849	849	878	29
Gruve	90	96	125	134	129	59	59	70	72	2
Landbruk	1 246	1221	1107	1077	1046	1043	1006	810	749	-61
Næringsmidler	798	591	424	503	642	615	586	559	587	28
Olje og gass tjenester	0	1	2	1	0	0	0	0	1	1
Olje og gass utvinning	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prosessindustri	222	193	192	203	203	269	268	259	276	17
Teknisk/vitenskap	42	96	85	122	95	88	113	93	90	-3
Tele og IKT	23	60	37	36	45	53	42	55	46	-9
Verkstedindustri	207	176	199	256	286	264	280	284	275	-9
SUM basis	4 317	3 840	3 354	3 588	3 703	3 572	3 554	3 307	3 279	-28
Aktivitet	348	350	374	417	398	374	380	354	367	13
Handel	1 615	1 631	1 664	1 695	1 577	1 552	1 561	1 404	1 413	9
Overnatting	435	298	334	333	324	347	342	301	303	2
Servering	215	241	167	177	178	210	220	230	214	-16
Sum besøk	2 613	2 520	2 539	2 622	2 477	2 483	2 503	2 289	2 297	8
Agentur og Engros	174	225	226	208	158	153	154	133	145	12
Bygg og anlegg	959	957	1 064	1 075	1 069	1 104	1 209	1 181	1 188	7
Diverse	903	1 088	1 103	950	969	953	950	1 044	1 072	28
Finans, eiendom, utleie	291	255	284	254	260	247	284	199	205	6
Forretningstjenester	237	240	383	381	371	409	390	379	368	-11
Transport	1 176	1 012	1 046	986	1 043	1 098	1 034	963	913	-50
Utleie av arbeidskraft	171	127	130	144	198	199	193	146	137	-9
SUM regionale næringer	3 911	3 904	4 236	3 998	4 068	4 163	4 214	4 045	4 028	-17
Lokale næringer	547	576	683	747	687	739	738	700	706	6
SUM Privat	11388	10840	10812	10955	10935	10957	11009	10341	10310	-31
Fylke	521	322	279	283	302	298	265	298	312	14
Stat	1 871	1 497	1 695	1 731	1 714	1 792	1 771	1 710	1 689	-21
Kommune	6 618	6 500	6 727	6 762	6 647	6 540	6 567	6 725	6 721	-4
SUM offentlig	9010	8319	8701	8776	8663	8630	8603	8733	8722	-11
SUM arbeidsplasser	20398	19159	19513	19731	19598	19587	19612	19074	19032	-42

Det var ingen dramatiske bevegelser i antall arbeidsplasser i 2016. På lengre sikt har basisnæringene hatt nedgang. Det er særlig innenfor landbruk og næringsmiddelindustri at nedgangen har vært sterkest. Det har også forsvunnet en del arbeidsplasser innen fisk (fiske og havbruk).

Besøksnæringene har også hatt nedgang. Det er innen handel og overnatting nedgangen har vært sterkest.

De regionale næringene har vokst siden 2000, men det har ikke vært vekst i de regionale næringene de siste årene.

Offentlig sektor har også hatt nedgang. Det skyldes færre arbeidsplasser i statlig og fylkeskommunal sektor.

1.6 Næringsstruktur

Hvilke bransjer har samisk område mye av?

I figur 6 ser vi lokaliseringkvotientene til de forskjellige bransjene. Lokaliseringkvotienten er andelen som bransjen har av samlet sysselsetting i samisk område dividert på bransjens andel i Norge. Hvis tallet er over 1, betyr det at det er relativt mye av denne bransjen i samisk område.

I basisnæringene er det mye primærnæringer, både fisk og landbruk. Det er også relativt mye av gruvedrift, næringsmiddelindustri og prosessindustri.

Samisk område har relativt mange arbeidsplasser i overnatting, men lite av de andre bransjene i besøksnæringene, som handel, servering og aktiviteter.

Samisk område har lite av alle bransjene i de regionale næringene.

Kommunesektoren er relativt mye større i samisk område enn i resten av landet. Det er mindre av arbeidsplasser i fylke og stat.

Hvordan næringslivet fordeler seg på de ulike bransjene betyr mye for veksten. Det skal vi analysere senere i denne rapporten.

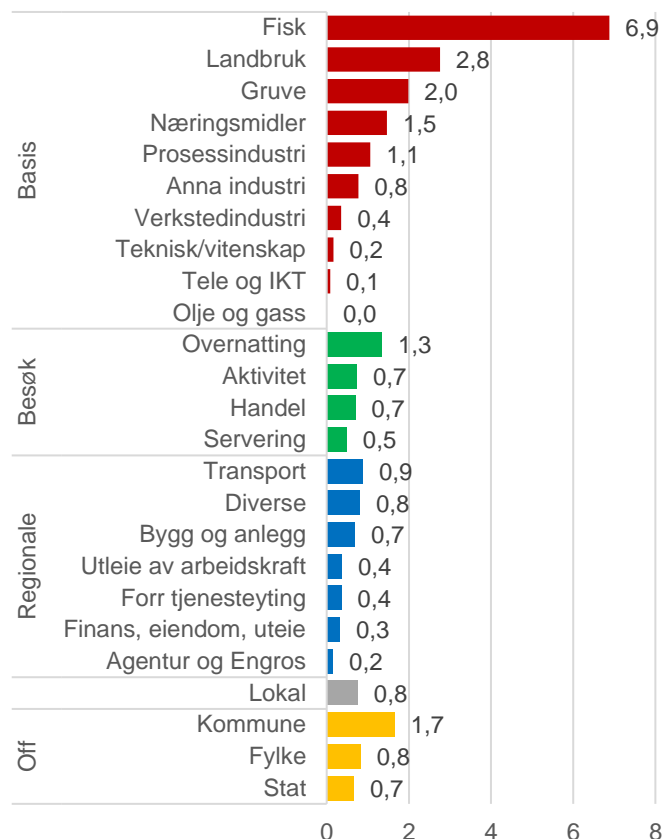
I figur 7 ser vi hvordan de sysselsatte i samisk område fordeler seg på næringstyper og sektorer.

Antall arbeidsplasser i næringslivet i samisk område tilsvarer til sammen omtrent 44 prosent av sysselsettingen. Det er relativt lite.

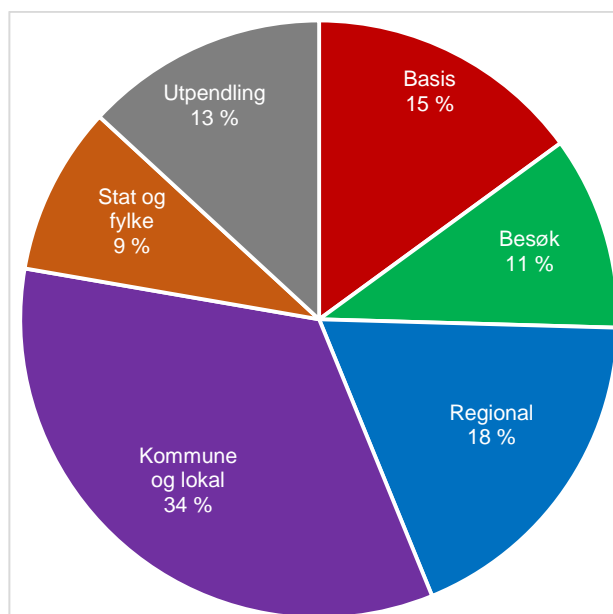
Kommunesektoren tilsvarer 34 prosent av sysselsettingen. Det er mye.

Statlig og fylkeskommunal sektor er relativt liten i samisk område og sysselsetter 9 prosent.

Det er netto utpendling fra samisk område, tilsvarende 13 prosent av sysselsettingen.

Figur 6: Lokaliseringkvotienter for ulike bransjer i samisk område i 2016.

Figur 7: Fordelingen av sysselsatte i samisk område i 2016 på bransjer og sektorer og netto utpendling.

1.7 Drivkrefter for næringsvekst

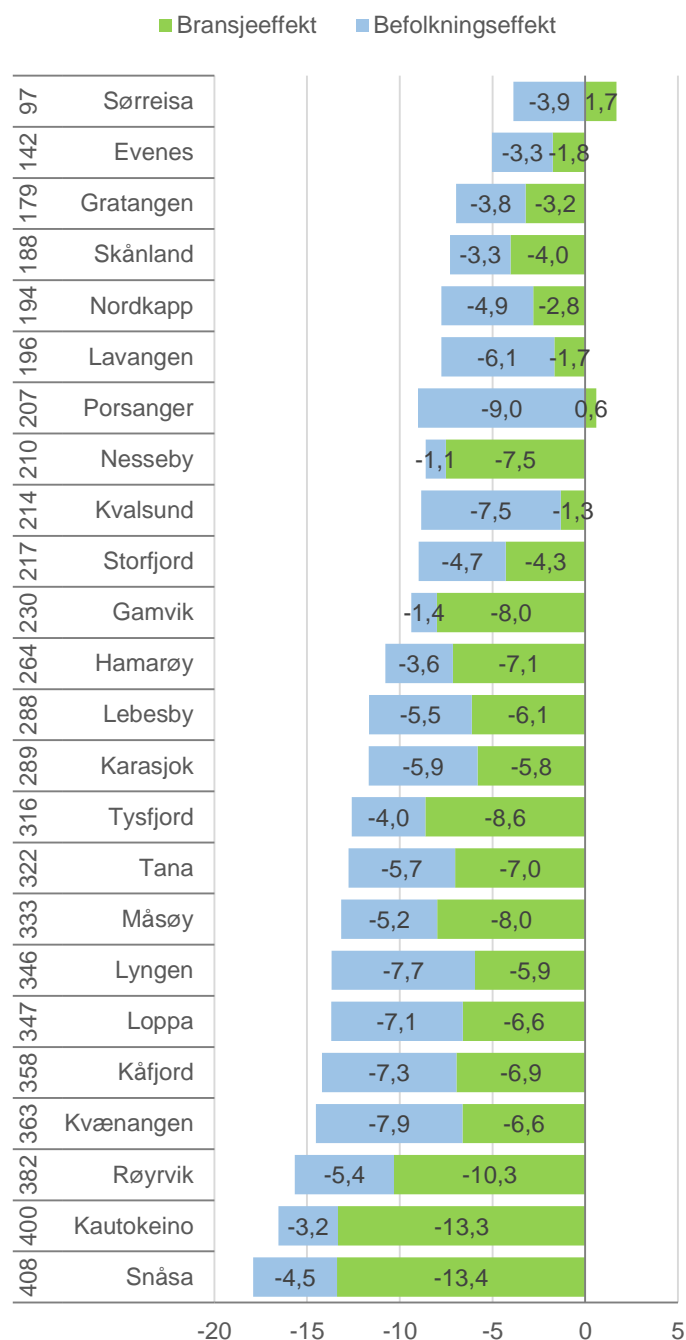
Det er to strukturelle forhold som betyr mye for arbeidsplassveksten i næringslivet. Det første er bransjesammensetningen på stedet. Hvis det er en høy andel av arbeidsplasser i vekstbransjer, vil det normalt føre til vekst. Denne *bransjeeffekten* kan vi beregne. For det andre har befolkningsveksten en direkte effekt på veksten i noen bransjer, som handel, servering, lokale næringer, bygg og anlegg og eiendom. Denne *befolkningseffekten* kan vi også beregne.

I figuren til høyre har vi beregnet bransje- og befolkningseffekten for kommunene i samisk område for de ti siste årene.

Alle kommunene i det samiske området har hatt en befolkningsvekst under gjennomsnittet de siste ti årene. Det påvirker arbeidsplassveksten i næringslivet negativt, siden det blir mindre etterspørselsvekst for de bedriftene som har et lokalt marked. Nesseby og Gamvik har hatt best befolkningsvekst av kommunene i det samiske området, men har likevel hatt lavere befolkningsvekst enn gjennomsnittet for landet. I kommuner som Porsanger, Kvænangen, Kvalsund, Lyngen, Kåfjord og Loppa har det vært sterk nedgang i befolkningen, noe som har redusert arbeidsplassveksten med mellom 7 og 9 prosentpoeng.

De fleste kommunene i samisk område har også hatt en bransjesammensetning som har påvirket arbeidsplassveksten negativt. Kun Sørreisa og Porsanger har hatt en gunstig bransjestruktur som har vært positiv for arbeidsplassveksten i næringslivet i denne perioden. I Kautokeino og Snåsa har det vært en så stor overvekt av bransjer i nedgang at det har redusert arbeidsplassveksten med mer enn 13 prosentpoeng.

De samiske kommunene har dermed hatt sterkt negative strukturelle betingelser for å få vekst i næringslivet de siste ti årene.

Figur 8: Forventet avvik fra gjennomsnittlig vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i perioden 2007-2016.

1.8 Næringsattraktivitet

Steder som er attraktive for næringsliv har bedre vekst i antall arbeidsplasser enn forventet ut fra de strukturelle betingelsene. De strukturelle betingelsene er en kombinasjon av bransjestrukturen og befolkningseffekten. Næringsattraktivitet er derfor definert som differansen mellom faktisk og forventet vekst.

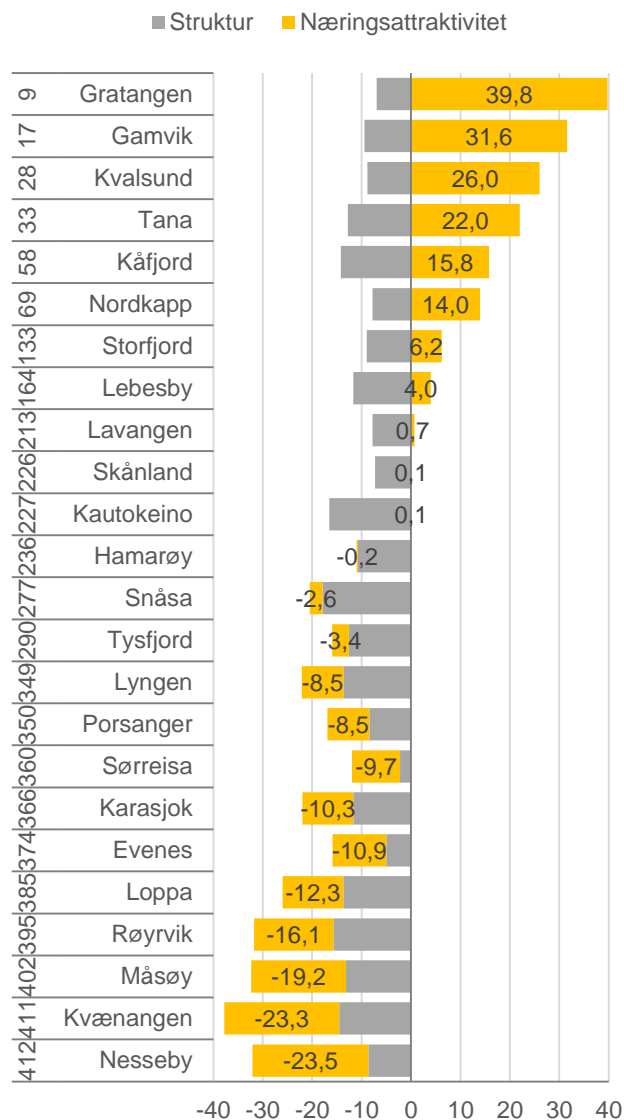
I figur 9 ser vi hvordan veksten i antall arbeidsplasser har vært i kommunene i samisk område de siste ti årene.

Kommuner som Gratangen, Gamvik, Kvalsund, Tana, Kåfjord og Nordkapp har hatt langt høyere vekst i næringslivet enn forventet i de ti siste årene. I Gratangen er det sterk vekst i antall ansatte i asylmottak. Kanskje er dette arbeidsplasser som er på retur? I Gamvik er næringsattraktiviteten knyttet til fiske og bearbeiding av fisk.

I motsatt ende finner vi Nesseby, Kvænangen, Måsøy og Røyrvik som hatt mye sterkere nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet enn forventet.

Det er altså sterk spredning mellom kommunene i det samiske området når det gjelder næringsattraktivitet. Samisk område har fire kommuner blant de 50 mest attraktive næringskommunene i landet, og fire kommer blant de 50 minst attraktive.

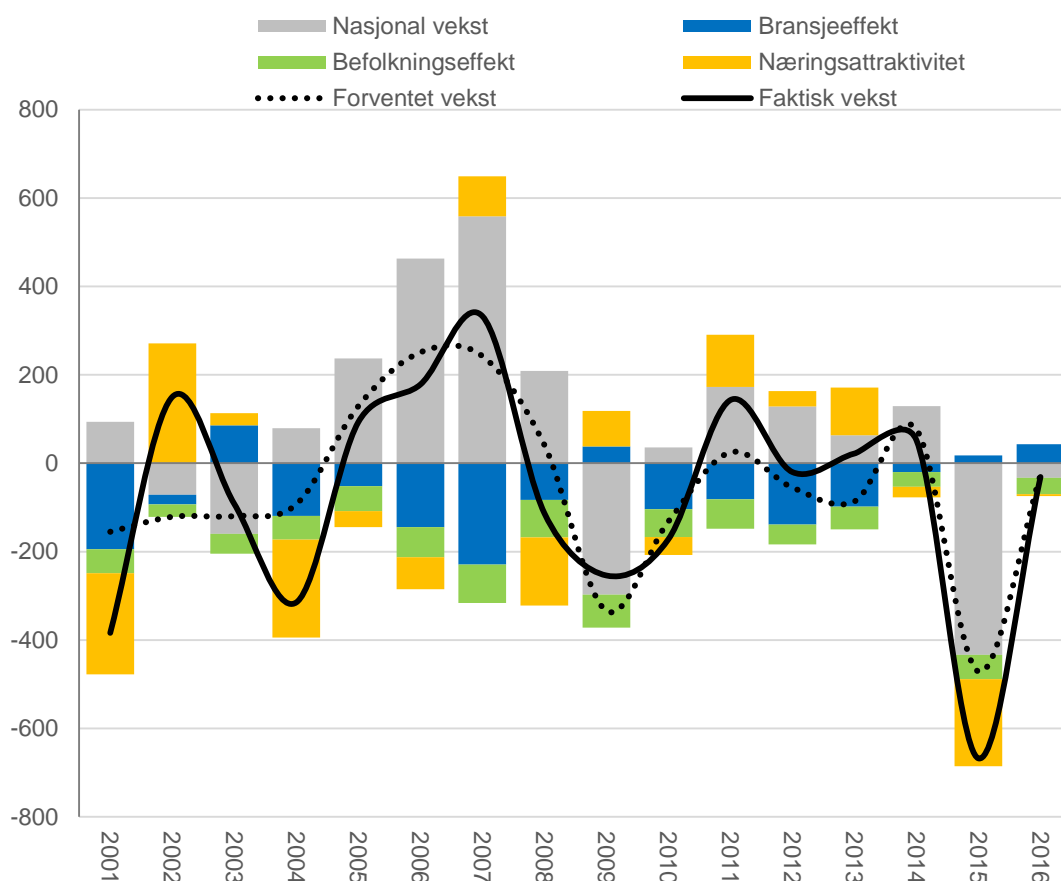
På neste side skal vi se hvordan næringsattraktiviteten til samisk område samlet sett har utviklet seg år for år.

Figur 9: Forventet vekst og næringsattraktivitet i kommunene i samisk område i perioden 2007-2016. Summen av de to søylene er den faktiske arbeidsplassveksten i fylket.

1.9 Utvikling i næringsattraktivitet

I figuren under har vi oppsummert arbeidsplassutviklingen i næringslivet i samisk område år for år fra 2001 til 2016.

Figur 10: Faktisk og forventet vekst i næringslivet i samisk område, drivkrefter for vekst og næringsattraktivitet.

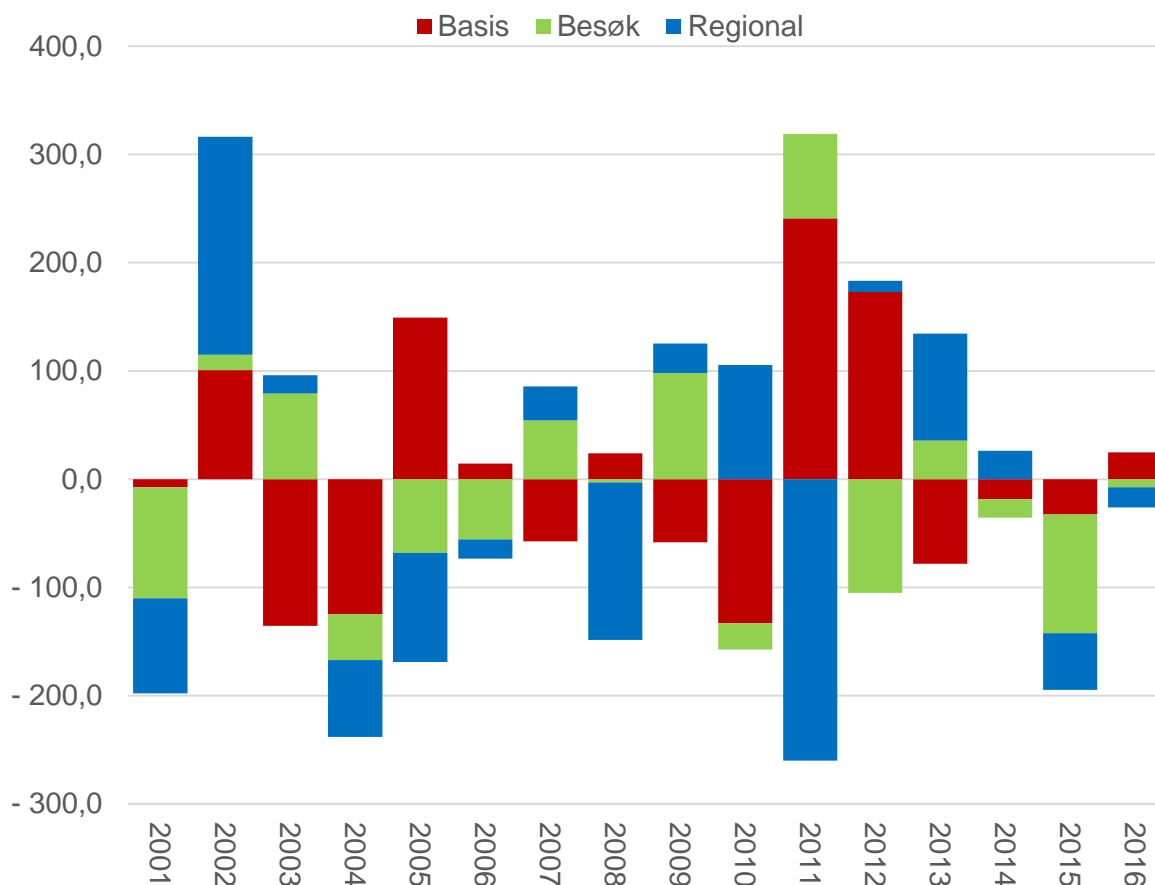
De grå søylene i figuren viser hvordan den nasjonale veksten (konjunktorene) har påvirket veksten i samisk område. I årene 2006-2008 var det høykonjunktur, i 2009 kom finanskrisen, og etter 2014 har det igjen blitt nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet i Norge. De blå søylene viser hva bransjesammensetningen i samisk område har betydd for veksten. I de fleste årene har bransjesammensetningen vært ugunstig og redusert veksten. I 2015 og 2016 har bransjesammensetningen i samisk område blitt gunstig og bidrar nå til at veksten i næringslivet i samisk område blir bedre enn gjennomsnittet.

De grønne søylene viser befolkningseffekten. Ettersom samisk område har hatt en befolkningsvekst som er lavere enn landsgjennomsnittet, har befolkningseffekten vært negativ. Den nasjonale veksten, bransje- og befolkningseffekten vil til sammen gi forventet vekst i næringslivet.

Den faktiske veksten er vist med den svarte streken. Differansen mellom faktisk og forventet vekst er et mål for næringsattraktiviteten som er vist med de gule søylene. Næringsattraktiviteten til det samiske område var litt negativ i 2014 og sterkt negativ i 2015. Da var veksten i næringslivet dårligere enn forventet. I 2016 har arbeidsplassveksten i næringslivet i det samiske området blitt nesten presis som forventet. Det betyr at det samiske området hadde omtrent nøytral attraktivitet for næringslivet i 2016.

1.10 Næringsattraktivitet for ulike næringstyper

På forrige side så vi hvordan næringsattraktiviteten i samisk område har utviklet seg siden 2001. Det er interessant å se om det er spesielle deler av næringslivet som har påvirket næringsattraktiviteten. I figuren under har vi splittet næringsattraktiviteten i samisk område på de tre næringstypene: basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer. Det er de gule søylene i figur 10 som nå er vist i figur 11, men oppsplittet i de tre næringstypene.

Figur 11: Næringsattraktiviteten i samisk område fordelt på tre næringstyper.

Basisnæringene i samisk område utviklet seg litt bedre enn forventet i 2016. Besøksnæringene og de regionale næringene utviklet seg litt svakere enn forventet.

Det er ikke lett å se av figuren, men over hele perioden fra 2001 til 2016 har basisnæringene utviklet seg litt bedre enn forventet. Besøksnæringene og de regionale næringene har utviklet seg svakere enn forventet siden 2000.

1.11 Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon

I dette kapitlet skal vi beskrive pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon. Arbeidsmarkedsintegrasjon har med hvor tilgjengelig arbeidsmarkedet utenfor stedet er for innbyggerne og hvor tilgjengelig arbeidskraften utenfor stedet er for arbeidsgivere på stedet. Arbeidsmarkedsintegrasjonen til steder er et viktig element for å forstå sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og flytting. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har også stor betydning for flyttetallene.

1.11.1 Inn- og utpendling

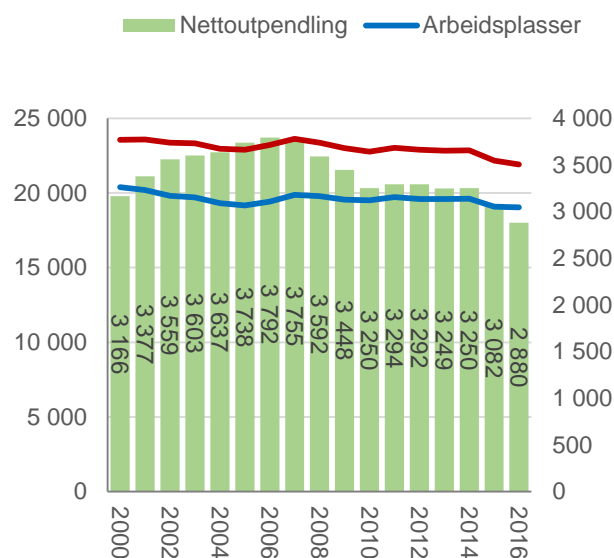
Det er langt flere som pendler ut av samisk område enn som pendler inn. Det er altså et underskudd på 2 880 arbeidsplasser i samisk område.

Dette underskuddet har blitt mindre de siste årene. Det er imidlertid ikke et godt tegn, fordi underskuddet har blitt mindre fordi det har blitt færre sysselsatte i de samiske kommunene. Antall arbeidsplasser har sunket, men nedgangen i antall sysselsatte personer som bor i de samiske kommunene har sunket enda mer.

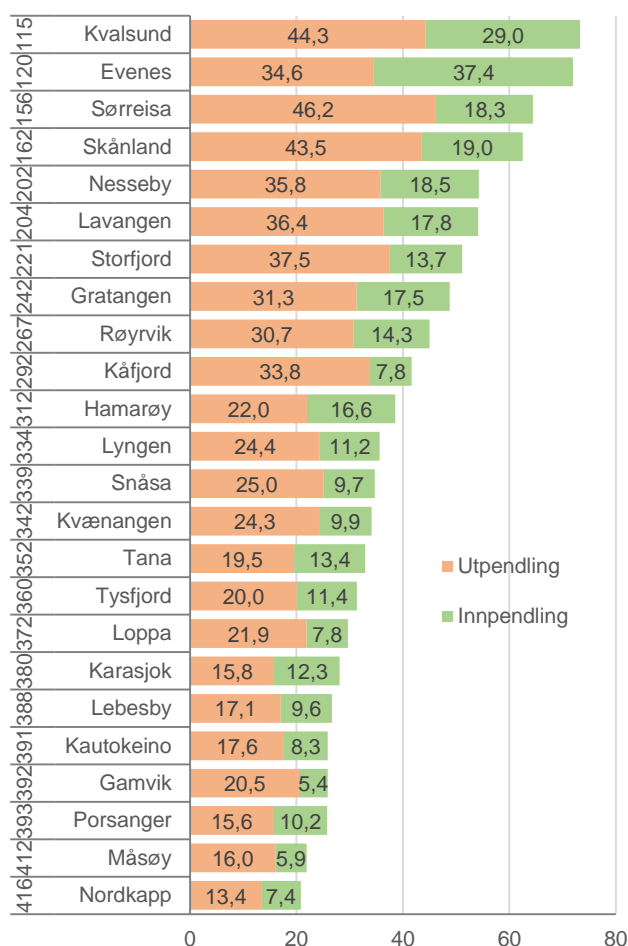
1.11.2 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Vi måler arbeidsmarkedsintegrasjonen gjennom å summere andelen av de sysselsatte som pendler ut fra stedet med andelen av arbeidsplassene det pendles inn til. Med et slikt mål er det Kvalsund som har den klart sterkeste arbeidsmarkedsintegrasjonen av kommunene i samisk område. Kvalsund er likevel bare rangert som nummer 115 av de 426 kommunene for arbeidsmarkedsintegrasjon. Flertallet av kommunene i samisk område har lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Det viser at de ligger langt fra store arbeidsmarkeder som befolkningen kan pendle til. Det er en ulempe, spesielt i forhold til å få innflyttere til kommunen.

Sørreisa har størst andel utpendlere, mens Evenes har mest innpendling. Felles for alle kommunene unntatt Evenes i samisk område er at utpendlingen er større enn innpendlingen.

Figur 12: Antall sysselsatte og antall arbeidsplasser i samisk område (venstre akse), samt netto utpendling (høyre akse).

Figur 13: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i samisk område i 2016, målt som summen av andelen som pendler ut og inn. Tallet for den samlede arbeidsmarkedsintegrasjonen er vist til venstre.

2. Befolkningsutvikling

I dette kapitlet beskriver og analyser vi befolkningsutviklingen i Samisk område. Vi konsentrerer oss spesielt om å beskrive og analysere flyttemønstrene. Alle data vi bruker er hentet fra SSB og analysert med vår attraktivitetsmodell.

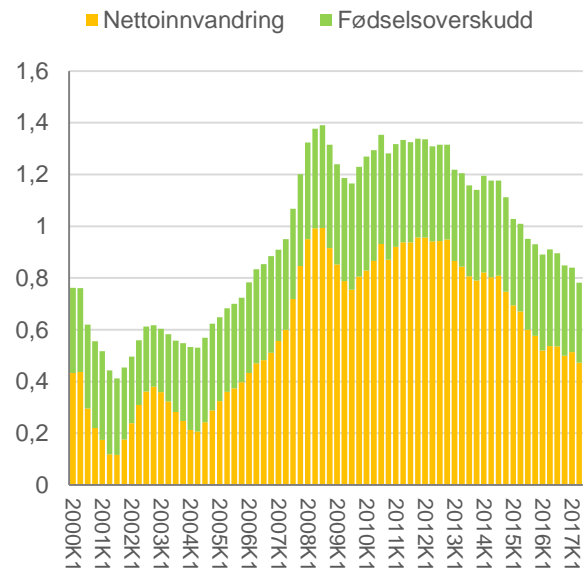
2.1 Utviklingen i Norge

Befolkningsveksten i Norge var over én prosent av folketallet mellom 2007 og 2015. På slutten av 2008 var årsveksten nesten 1,4 prosent. Den sterke veksten kom av høy nettoinnvandring. Det var spesielt arbeidsinnvandringen fra Øst-Europa som økte. Nettoinnvandringen til Norge har hatt en sterkt fallende trend siden 2013. De siste 12 månedene utgjorde nettoinnvandringen litt under 0,5 prosent av folketallet. Fødselsoverskuddet har også blitt lavere. De siste 12 månedene utgjorde fødselsoverskuddet 0,31 prosent av folketallet. Det er det laveste siden 2003. Dermed har befolkningsveksten de siste 12 månedene kommet under 0,8 prosent av folketallet.

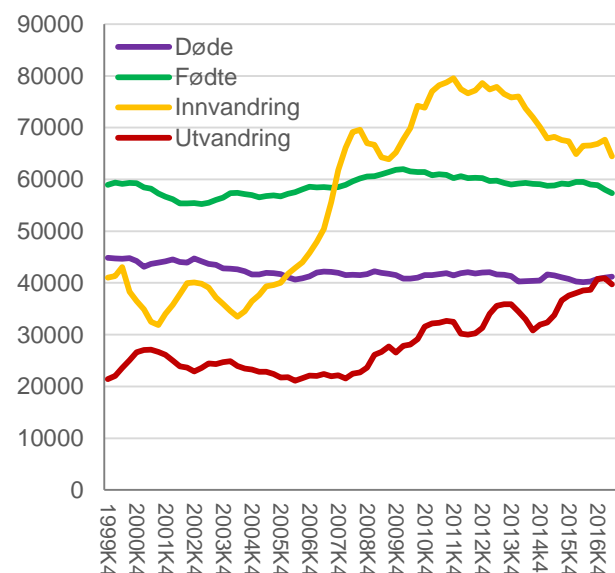
I den nederste figuren ser vi at det har vært en nedgang i innvandringen samtidig som det har vært en økning i utvandringen. Det er mange arbeidsinnvandrere fra land som Polen, Sverige og Litauen som returnerer. Nedgangen i innvandringen har ikke vært så sterk det siste året. Det skyldes at mange av de som kom til Norge og søkte asyl i 2015 har fått opphold og blitt registrert som innvandrere i 2016 og 2017. Det er få nye asylsøkere i 2017. Derfor er det sannsynlig at innvandringen vil falle det neste året.

Antall fødte har sunket siden 2010. Nedgangen i fødselsoverskuddet skyldes dermed lavere antall fødte. Det er en trend at norske kvinner får færre barn enn tidligere.

Synkende innvandring og fruktbarhet i Norge vil få betydning for befolkningsutviklingen på alle steder. Vi må derfor se befolkningsutviklingen på det enkelte stedet i lys av disse nasjonale trendene.

Figur 14: Prosentvis befolkningsvekst i Norge fra nettoinnvandring og fødselsoverskudd siste 12 måneder målt hvert kvartal.

Figur 15: Antall fødte, døde, innvandrere og utvandrere siste 12 måneder i Norge målt hvert kvartal.

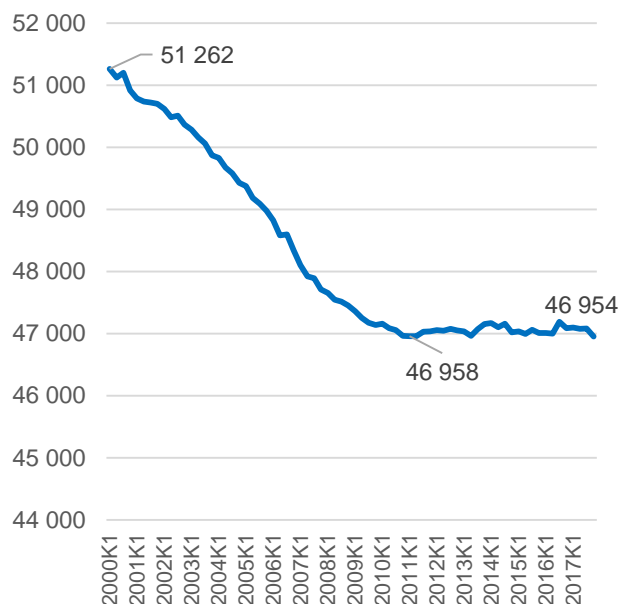
2.2 Utviklingen i samisk område

Folketallet i samisk område sank raskt mellom 2000 og 2011. I den perioden forsvant det nesten 5 000 innbyggere fra samisk område. Etter 2011 har folketallet stabilisert seg og endret seg lite.

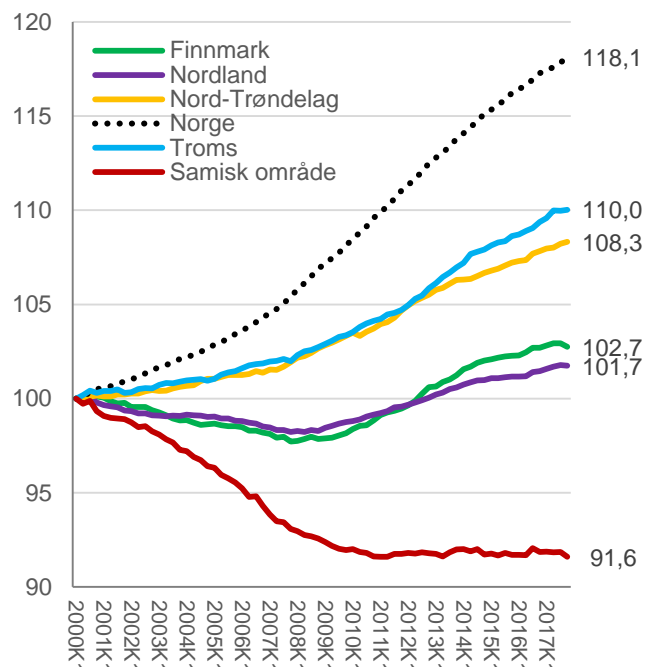
Befolkningsutviklingen i samisk område, de fire nordligste fylkene og Norge er vist i figur 17.

Folketallet har økt mye langsommere i de fire nordligste fylkene enn i landet som helhet. Troms og Nord-Trøndelag ha hatt vekst siden 2000. Nordland og Finnmark hadde nedgang mellom 2000 og 2008, men har fått litt vekst etter det.

Samisk område har hatt vesentlig svakere befolkningsutvikling enn noen av de fire fylkene. Folketallet har sunket med 8,4 prosent siden 2000.

Figur 16: Folketallet i samisk område målt i slutten av hvert kvartal.

Figur 17: Folketallet indeksert slik at nivået i 2000=100 målt i begynnelsen av hvert kvartal.

2.3 Befolkningsutviklingen dekomponert

I figur 18 er befolkningsendringene i samisk område dekomponert i fødselsoverskudd, nettoinnvandring og innenlands nettoflytting.

Samisk område har hatt fødselsoverskudd i 2000, men etter hvert har det blitt et økende fødselsunderskudd. Det betyr at samisk område må ha netto innflytting for å unngå nedgang i folketallet.

Nettoinnvandringen har vært høy etter 2009, men har sunket i de siste kvartalene. Innvandringen til Norge har gått mye ned, og dermed har det blitt mindre innvandring til samisk område også.

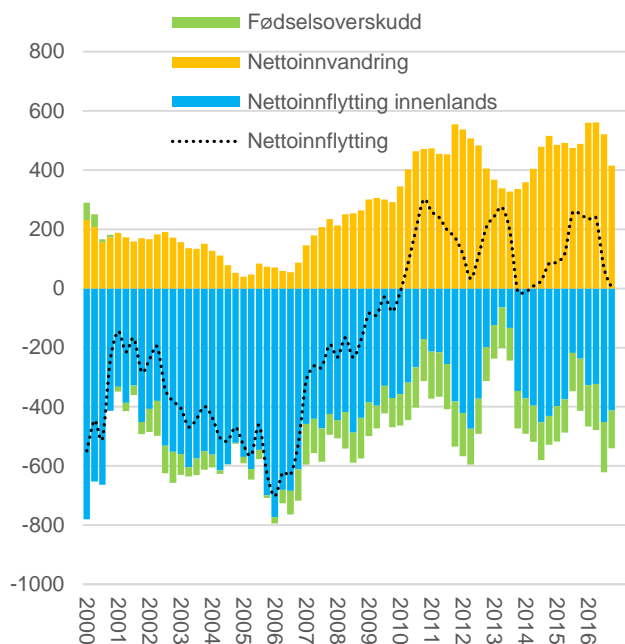
Samisk område har hatt netto innenlandsk utflytting i hele perioden etter 2000. I det siste året har den innenlandske utflyttingen økt.

Den prikkede linjen viser nettoflyttingen inkludert innvandring. Samisk område hadde stor netto utflytting mellom 2000 og 2010. Etter 2010 har det vært netto innflytting. I den siste 12-månedersperioden har det vært like mange som har flyttet inn og ut av samisk område.

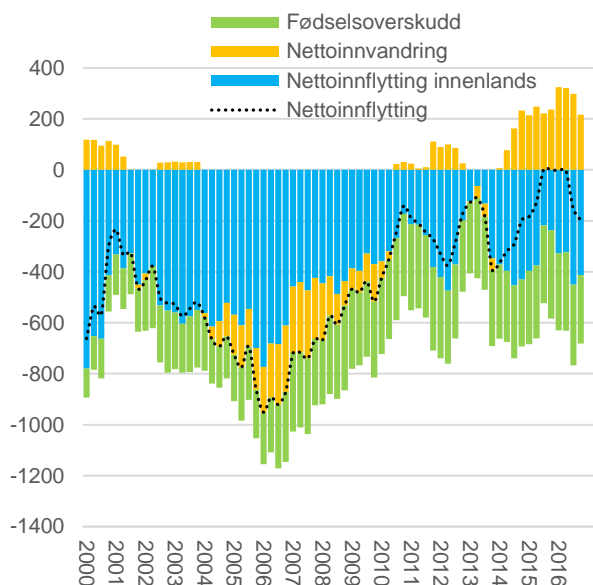
I den nederste figuren ser vi de relative befolkningsendringene i samisk område. Det er de samme tallene som i figur 18 fratrukket landsgjennomsnittet som ble vist i figur 14.

Da ser vi at nettoinnvandringen til samisk område har vært høyere enn gjennomsnittet i de siste to årene. Økningen i den innenlandske utflyttingen i det siste året skyldes antakelig at det har kommet mange innvandrere til samisk område som flytter videre til andre steder i Norge.

Den prikkede linjen viser den relative nettoflyttingen til samisk område (inkludert innvandring). Etter svært sterk utflytting i 2006 og 2007, har det vært en positiv trend i flyttetallene. I de tre siste kvartalene går det igjen feil vei. Som nevnt, kommer det antakelig av at det blir færre innvandrere samtidig som at det er mange tidligere innvandrere som flytter ut av samisk område.

Figur 18: Befolkningsendringer i samisk område siste 12 måneder dekomponert, målt hvert kvartal.

Figur 19: Relative befolkningsendringer i Samisk område siste 12 måneder dekomponert, målt hvert kvartal.

2.4 Drivkrefter for flytting

Det er tre drivkrefter som påvirker flyttingen til et sted.

Den nasjonale innvandringen påvirker flyttestrømmen i alle kommuner og regioner på samme måte. Når det er høy innvandring til Norge vil de fleste steder få sin andel av innvandringen.

Det sentraliserte flyttemønsteret i Norge går fra små og isolerte steder til folkerike steder. Vi kan beregne hvilken sentraliseringseffekt en region vil ha ved å se på folketallet i regionen og arbeidsmarkedsintegrasjonen. Regioner med mange innbyggere får bedre flyttetall enn små. Regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon får bedre flyttetall enn regioner med lav. Både den eksterne og interne arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionen har betydning.

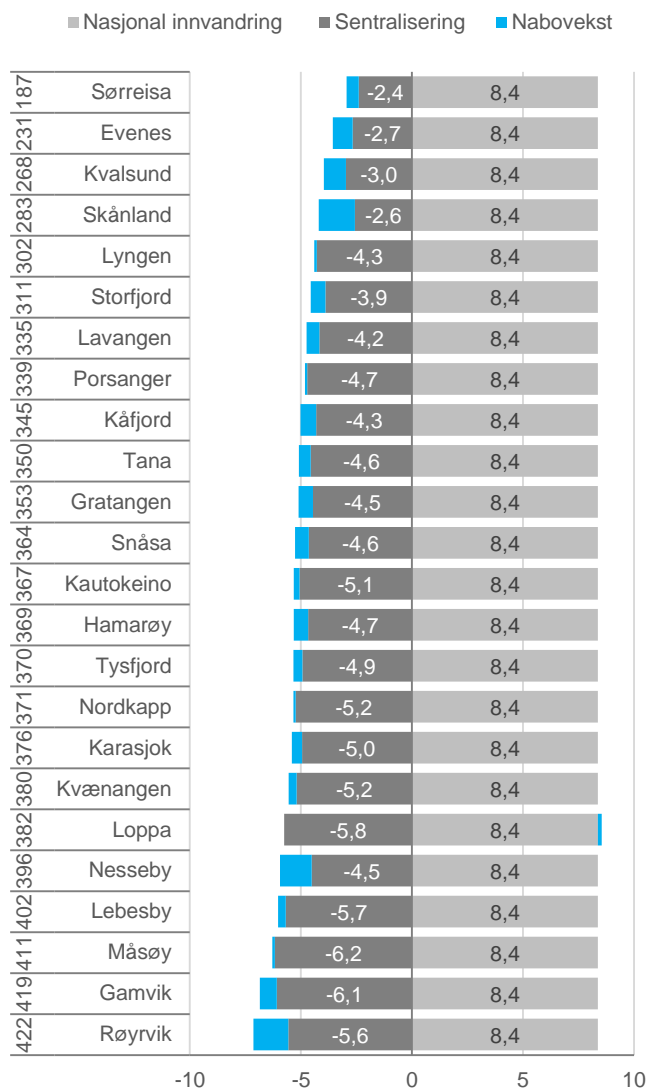
Arbeidsplassutviklingen påvirker også nettoflyttingen. Det gjelder både arbeidsplassutviklingen på stedet og arbeidsplassutviklingen i omkringliggende steder som det pendles til. Effekten av arbeidsplassveksten i de omkringliggende stedene er vist i figur 20 som «nabovekst».

Disse tre drivkreftene utgjør til sammen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen til regionen. De strukturelle forholdene ligger utenfor regionens kontroll.

I figur 20 ser vi den forventede nettoflyttingen til kommunene i samisk område de ti siste årene som summen av tre ulike strukturelle drivkrefter.

Den nasjonale innvandringen i disse ti årene tilsvarer 8,4 prosent av folketallet. Det har gitt et positivt bidrag til alle kommunene.

Kommunene i samisk område er alle distriktskommuner. Det betyr at alle kommunene taper på sin beliggenhet. Sørreisa er mest sentral av disse kommunene, men taper likevel 2,4 prosent av folketallet på sin beliggenhet. Måsøy er mest usentral og taper 6,2 prosent.

Figur 20: Strukturelle drivkrefters betydning for nettoflytting til kommunene i samisk område i perioden 2007-2016.

Naboveksten har forholdsvis lite å si for de fleste kommunene i samisk område. For alle unntatt Loppa, har naboveksten vært negativ. Det betyr at arbeidsplassveksten i kommuner som det pendles ut til har vært lavere enn landsgjennomsnittet.

Samlet sett er de strukturelle betingelsene for å få innflytting svake i kommunene i det samiske området. De siste ti årene har imidlertid innvandringen til Norge vært så høy at alle kommunene er forventet å ha netto innflytting likevel.

2.5 Bostedsattraktivitet

De strukturelle flyttebetingelsene som ble beskrevet på forrige side er teoretiske tall som framkommer gjennom vår attraktivitetsmodell. Tallene baserer seg på ulike karakteristika ved den enkelte region, og har hovedsakelig med lokalisering og befolkningstetthet å gjøre.

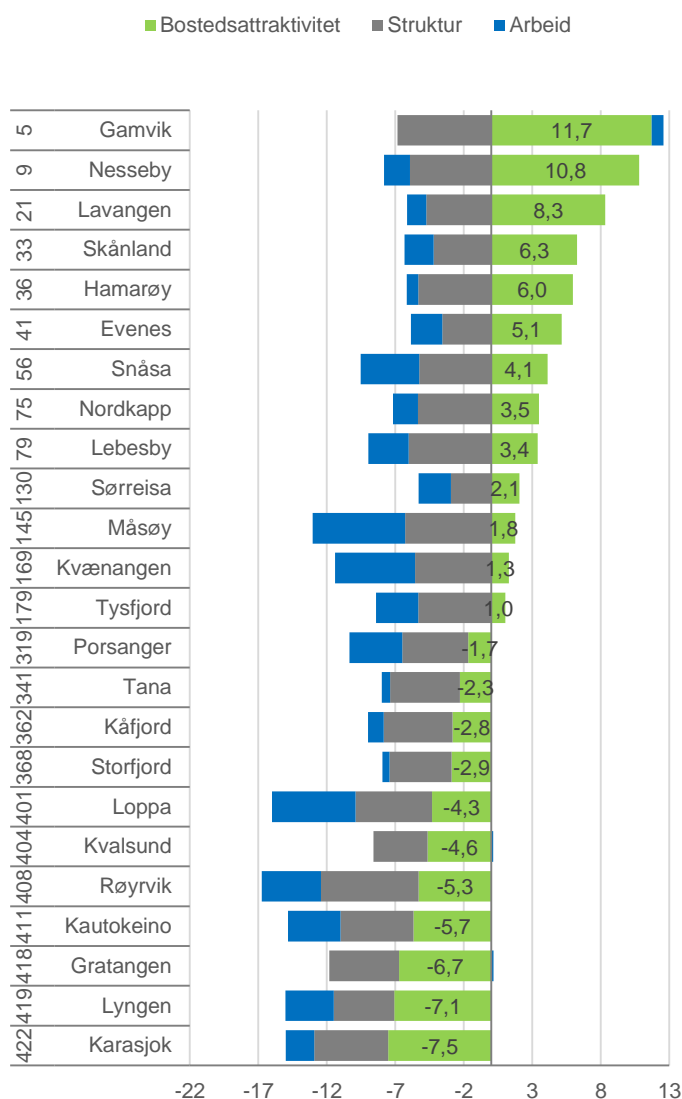
Arbeidsplassveksten i egen region påvirker også nettoutflyttingen. Dersom arbeidsplassveksten i regionene er sterkere enn landsgjennomsnittet, vil det påvirke nettoutflyttingen positivt. De strukturelle betingelsene og den relative arbeidsplassveksten på stedet vil da i sum være lik forventet nettoutflytting.

Den faktiske nettoutflyttingen kan være forskjellig fra den forventede. Noen kommuner har bedre flyttetall enn forventet. Dette er kommuner som av en eller annen årsak har vært attraktive for bosetting. Vår definisjon på bostedsattraktivitet er differansen mellom faktisk og forventet nettoutflytting. Denne bostedsattraktiviteten kan være positiv eller negativ.

I figur 21 har vi vist bostedsattraktiviteten sammen med strukturelle drivkrefter og effekten av arbeidsplassvekst i egen kommune. Summen av alle søylene vil nå være stedets faktiske nettoutflytting i perioden.

Gamvik har hatt høyest bostedsattraktivitet av alle kommunene i samisk område de ti siste årene. Nettoutflyttingen til Gamvik har vært 11,7 prosent høyere enn forventet (av folketallet). Bostedsattraktiviteten er vist med de grønne søylene. Gamvik har i tillegg hatt høyest arbeidsplassvekst av kommunene i det samiske område. Det har ført til ytterligere innflytting til kommunen.

Bostedsattraktiviteten er et resultat av mange ulike kvaliteter på stedet. Vi pleier å skille mellom fire kategorier av slike attraktivitetsfaktorer: Areal og boliger, ameniteter (goder, tjenester og attraksjoner), omdømme og stedlig kultur og identitet. For regionene på det sentrale Østlandet har boligbyggingen vært den viktigste forklaringen på variasjonene i bostedsattraktivitet de siste ti årene. Befolkningsveksten har vært sterk, og veksten i befolkningen har blitt presset til områder som har hatt tilgjengelige arealer til nybygging av boliger.

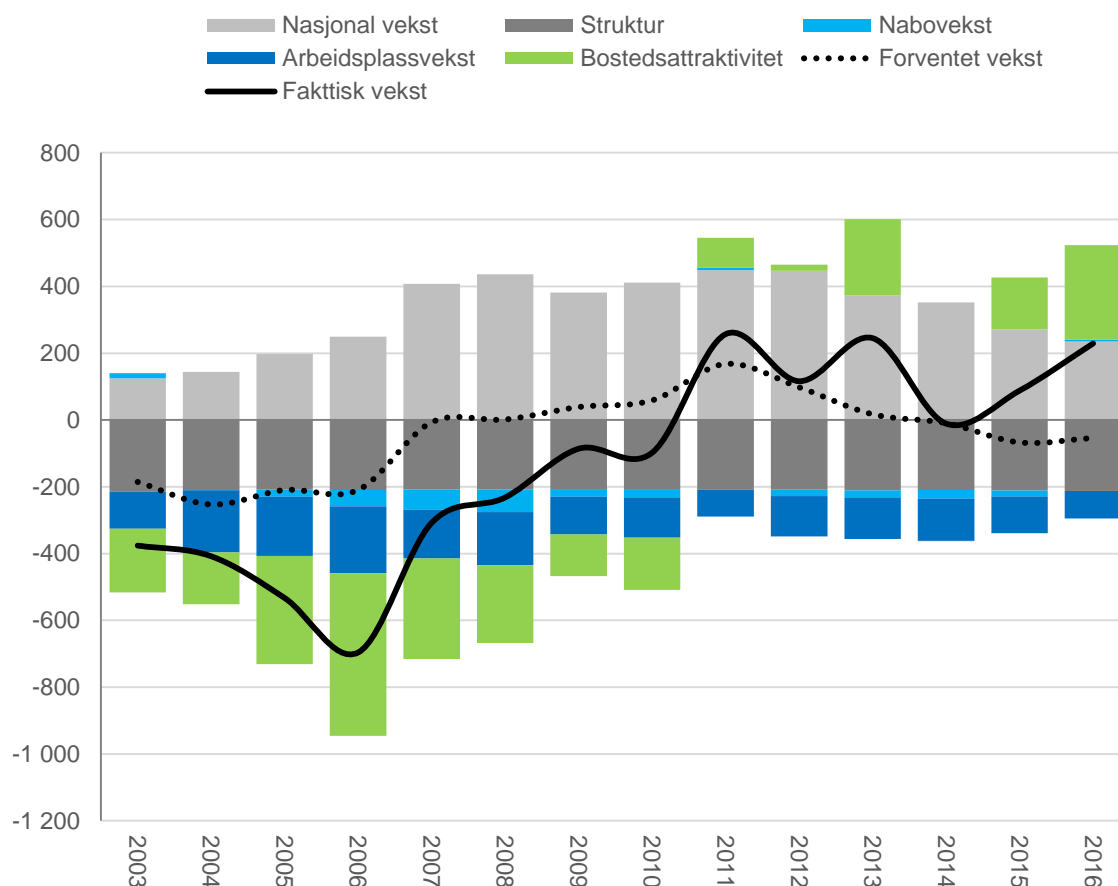
Figur 21: Drivkrefter for nettoutflytting, bostedsattraktivitet og fødselsbalanse i fylkene i perioden 2007-2016.

Svak arbeidsplassvekst i egen kommune har gitt lavere innflytting til de fleste kommunene i samisk område.

Generelt ser det ut til at bostedsattraktiviteten i kommunene i samisk område ikke er svak. Flertallet av kommunene har positiv bostedsattraktivitet. De fleste kommunene har imidlertid et negativt bidrag fra arbeidsplassvekst i egen kommune. Arbeidsplassutviklingen se derfor ut til å være hovedproblemet.

2.6 Utvikling i bostedsattraktivitet

I figuren under oppsummerer vi hele analysen av nettoflyttingen til samisk område for årene 2003-2016. Vi kan se hvordan de ulike drivkreftene for flytting har utviklet seg sammen med den faktiske utviklingen.

Figur 22: Drivkrefter for flytting, forventet flytting, bostedsattraktivitet og faktisk nettoflytting i samisk område.

Samisk område hadde svak bostedsattraktivitet i alle årene fra 2003 til 2010. Etter 2010 har bostedsattraktiviteten blitt positiv. Det var også en høy og positiv bostedsattraktivitet i 2016. Vi så tidligere at det har vært mye innvandring til kommuner i samisk område. Nå ser det ut til at innvandringen til Norge vil synke ganske mye. Da kan det bli vanskeligere å skape positiv bostedsattraktivitet i det samiske området.

Arbeidsplassveksten har trukket ned nettoflyttingen til samisk område i alle årene. Dette er det alvorligste problemet bak den svake befolkningsutviklingen. Flyttetallene til samisk område har vært ganske gode de siste seks årene på grunn av høy innvandring. Hvis innvandringen går ned, slik trenden er nå, må arbeidsplassveksten bli bedre, ellers risikerer en at det blir netto utflytting og befolkningsnedgang.

2.7 Boligbygging

Variasjoner i bostedsattraktivitet kan som tidligere omtalt være et resultat av mange ulike faktorer. Boligbyggingen er kanskje den viktigste av disse. Vi skal derfor se på boligbyggingen i samisk område og se denne i sammenheng med bostedsattraktiviteten

2.7.1 Boligbygging i fylkene

I de siste ti årene, fra 2007 til og med 2016, ble det bygget 4,7 nye boliger per 1000 innbyggere i Norge per år. I figur 23 kan vi se hvordan boligbyggingen per innbygger varierte mellom fylkene.

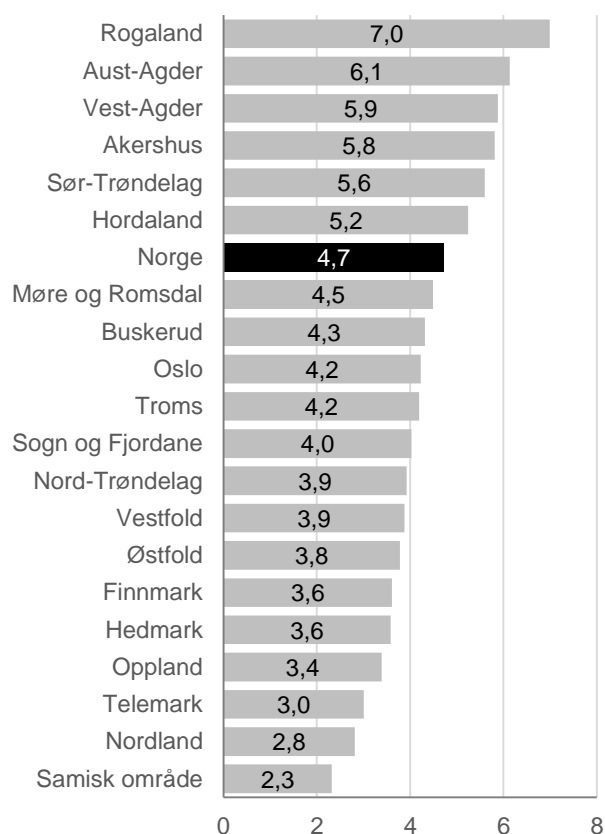
Rogaland og Agderfylkene hadde mest boligbygging i forhold til folketallet. Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland hadde også mer boligbygging enn landsgjennomsnittet. Nordland, Telemark og Oppland hadde minst boligbygging.

I samisk område ble det bygget 2,3 nye boliger per 1000 innbyggere per år i denne perioden. Det er mindre enn i Nordland, som hadde minst boligbygging av fylkene.

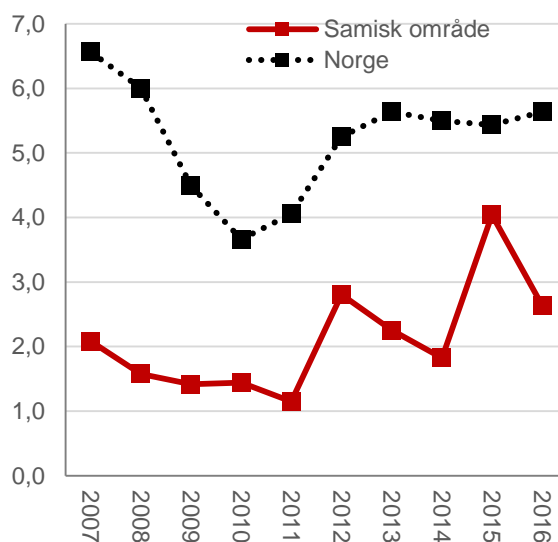
2.7.2 Utvikling i boligbygging

Boligbyggingen i samisk område har vært under landsgjennomsnittet i alle de ti siste årene.

Boligbyggingen var spesielt lav mellom 2007 og 2011. Etter 2011 har det blitt mer boligbygging, men fremdeles langt under landsgjennomsnittet..

Figur 23: Antall nye fullførte boliger per 1000 innbyggere, gjennomsnitt for perioden 2007-2016.

Figur 24: Antall nye fullførte boliger per 1000 innbyggere.

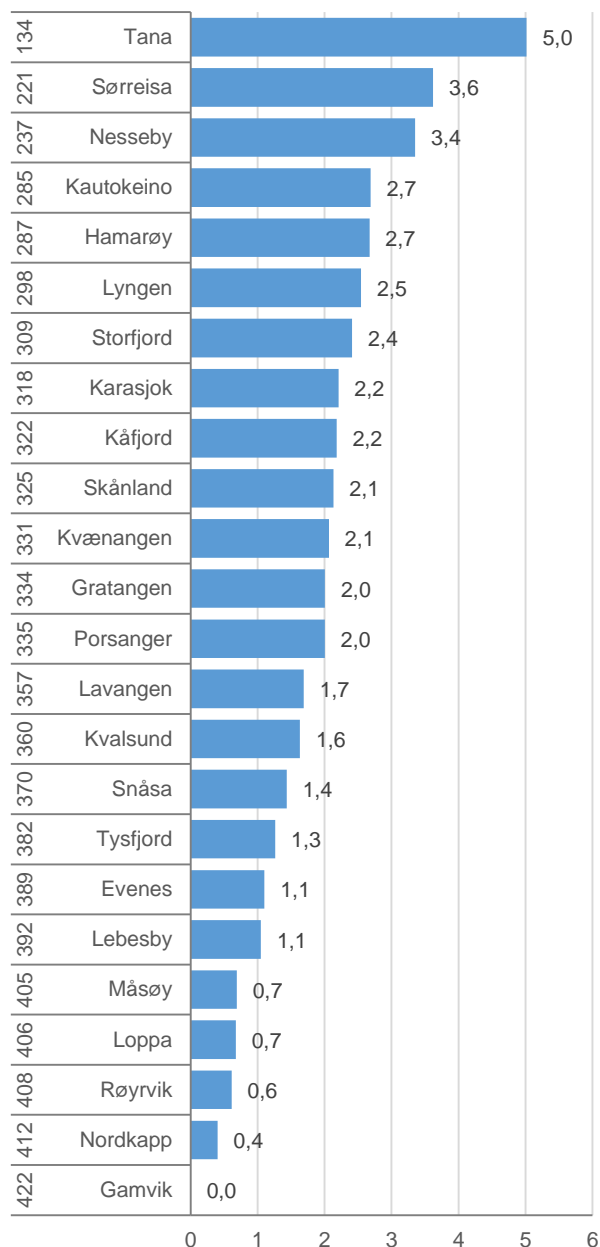
2.7.3 Boligbygging i kommunene

I figur 25 kan vi se boligbyggingen i kommunene i samisk område.

Tana har hatt klart høyest boligbygging av kommunene i samisk område. Sørreisa og Nesseby også hatt brukbart med boligbygging.

I Gamvik er det ikke registrert noen nye boliger de siste ti årene. Det er ganske overraskende, ettersom Gamvik har hatt mye innflytting og høy bostedsattraktivitet.

Normalt er det ganske sterk sammenheng mellom boligbygging og bostedsattraktivitet. Ettersom det har vært nedgang i folketallet i mange av de samiske kommunene, har det ikke vært behov for mye nybygging av boliger. For utkantkommuner er det et problem at boligbyggingen er lav. Lav boligbygging fører til at boligmassen blir gradvis foreldet og stadig mindre attraktiv.

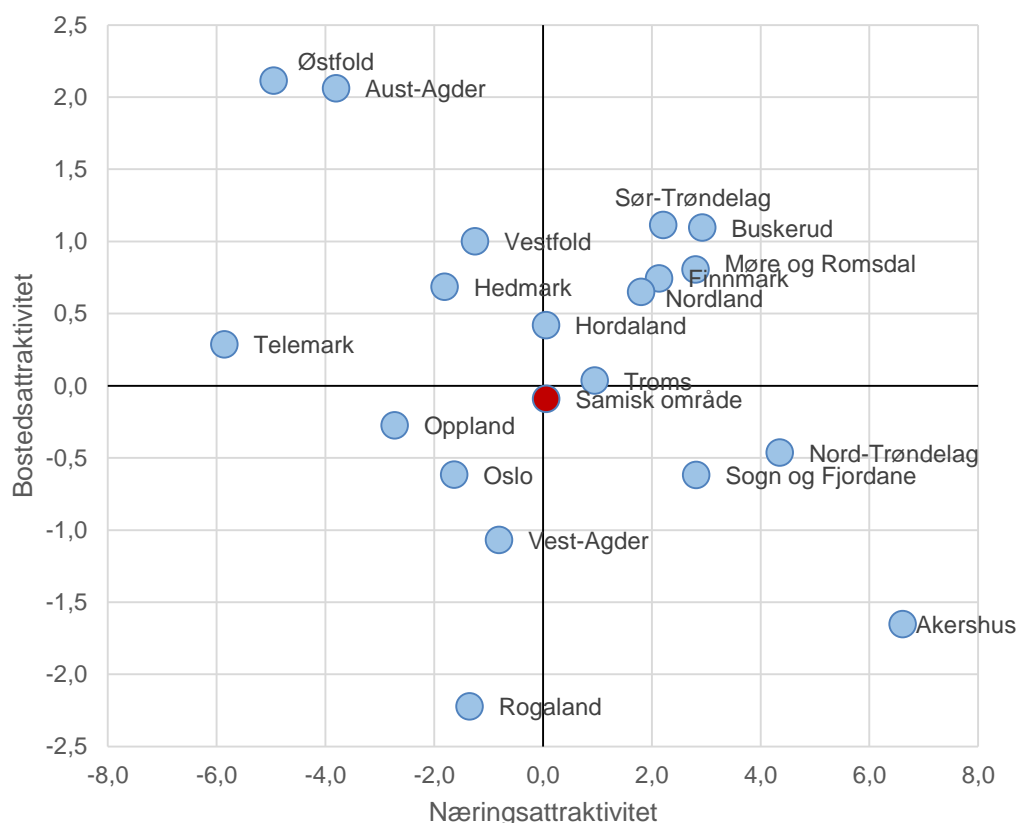

Figur 25: Antall nye fullførte boliger per 1000 innbyggere i gjennomsnitt for perioden 2007-2016.

3. Samlet attraktivitet

Det er to måter en region kan skape ekstra vekst på. For det første kan regionen skape kvaliteter som øker innflytting og reduserer utflytting; bostedsattraktivitet. For det andre kan regionen skape næringsattraktivitet som fører til ekstra vekst i antall arbeidsplasser.

I figuren under viser vi hvor attraktive fylkene i Norge har vært for henholdsvis bosetting og næringsliv de ti siste årene.

Figur 26: Bosteds- og næringsattraktivitet til fylkene i Norge og samisk område i perioden 2007-2016.

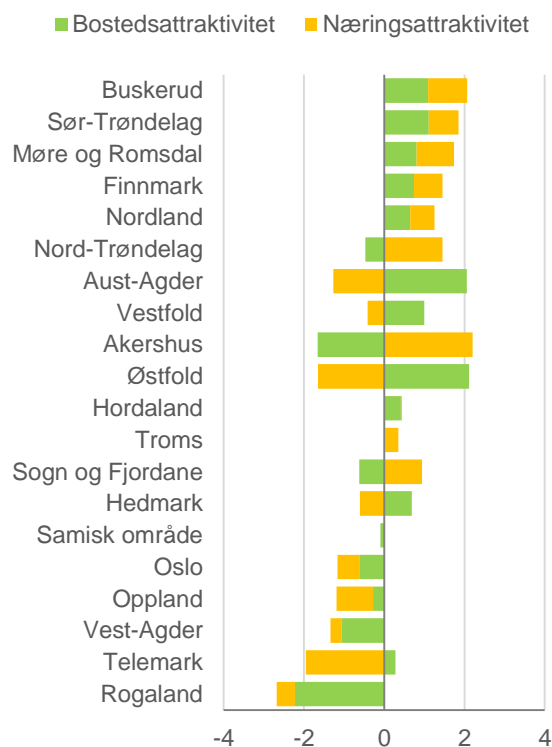
Noen fylker har klart å øke veksten både i befolkning og arbeidsplasser i næringslivet gjennom å være attraktive. Buskerud, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Finnmark og Nordland er eksempler på fylker som har vært attraktive for både næringsliv og befolkning. Finnmark og Nordland har imidlertid hatt lite gunstige strukturelle betingelser for vekst.

Samisk område er samlet sett plassert nesten nøyaktig i origo i denne figuren. Det betyr at samisk område har hatt helt nøytral attraktivitet for næringsliv og bosetting samlet sett de siste ti årene. Som vi har sett tidligere, har samisk område svært lite gunstige betingelser for vekst på grunn av at det er små og isolerte kommuner med et næringsliv som har få arbeidsplasser i vekstbransjer. Dermed må attraktiviteten vært sterk og positiv for å skape vekst.

3.1.1 Samlet attraktivitet i fylkene

Hvis vi skal legge sammen bosteds- og næringsattraktivitet til samlet attraktivitet, må vi ta stilling til hvordan vi skal vekte disse to attraktivitetsdimensjonene. Bostedsattraktivitet måler ekstra innflytting av personer i forhold til forventet innflytting, mens næringsattraktivitet måler ekstra arbeidsplassvekst i næringslivet utover forventet vekst. I denne rapporten har vi vektet disse to attraktivitetsdimensjonene slik at de varierer omtrent like mye mellom høyeste og laveste verdi. Det innebærer ganske enkelt å dividere næringsattraktiviteten på tre. Enkelt sagt teller én prosent ekstra innflytting like mye som tre prosent ekstra arbeidsplassvekst i næringslivet.

Samlet attraktivitet med denne metoden er vist i den øverste figuren. Vi kan se at Buskerud, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal har hatt den høyeste attraktiviteten samlet sett de siste ti årene, mens Rogaland, Telemark og Vest-Agder har hatt lavest attraktivitet. Samisk område plasserer seg mellom Oslo og Hedmark når det gjelder samlet attraktivitet.

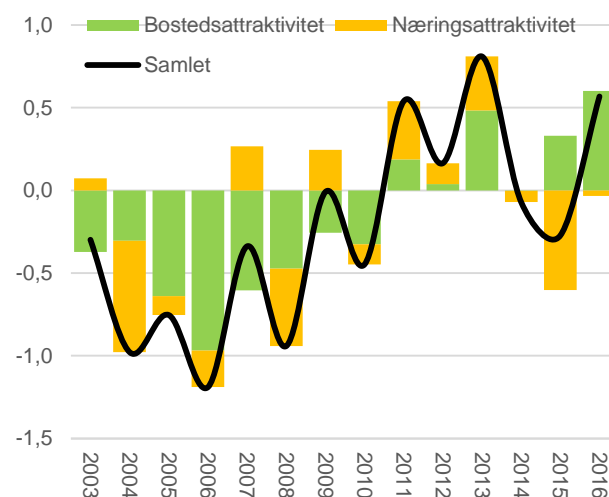
Figur 27: Samlet attraktivitet i fylkene 2007-2016.

3.1.2 Utvikling i samlet attraktivitet

I figuren til høyre er utviklingen i den samlede attraktiviteten til samisk område vist fra 2003 til 2016.

Det beste året for samisk område var i 2013, da det var høy positiv attraktivitet både for næringsliv og bosetting.

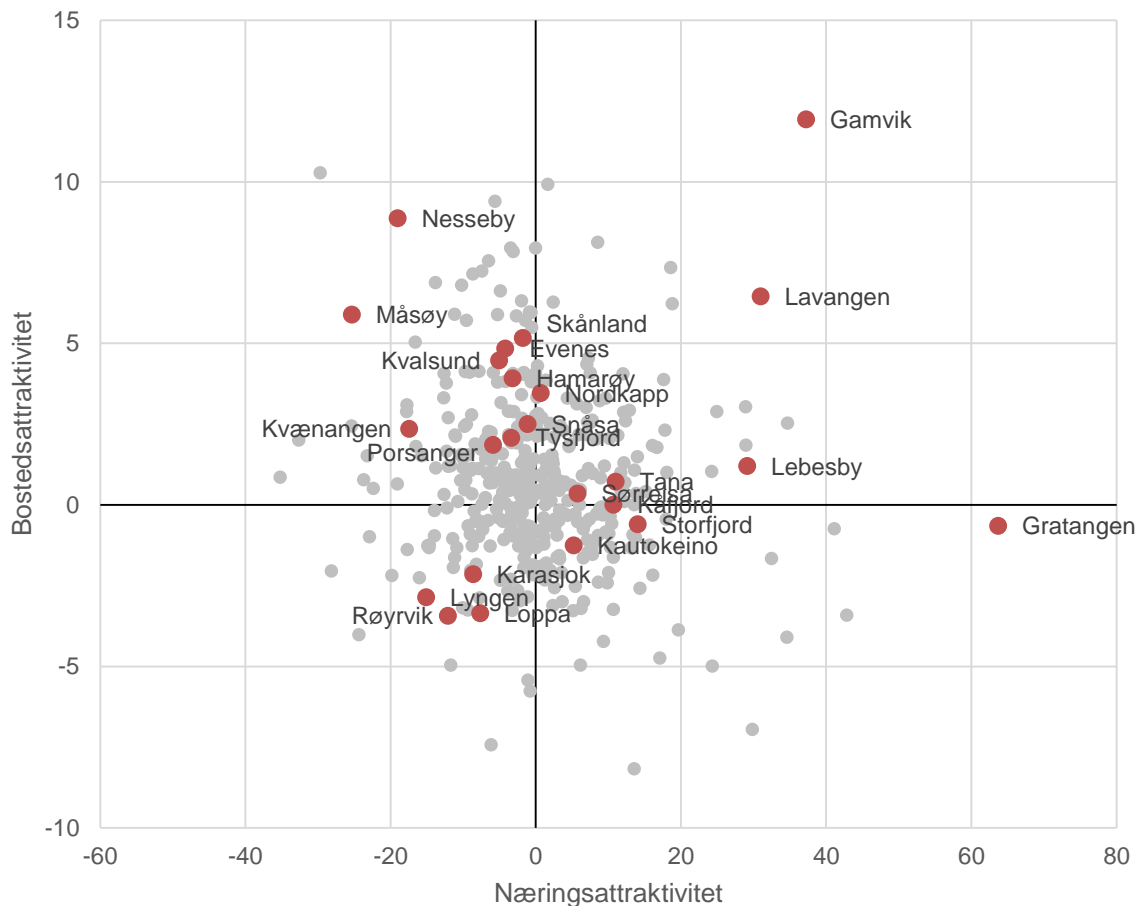
Fra 2003 til 2010 var den samlede attraktiviteten negativ. Da hadde samisk område lavere vekst enn forventet. Etter 2010 har den samlede attraktiviteten vært positiv i fire av seks år. Det betyr at veksten har vært bedre enn forventet.

Figur 28: Utvikling i samlet attraktivitet i samisk område.

3.2 Samlet attraktivitet i regionene

Vi skal også se på samlet attraktivitet i kommunene i samisk område de siste seks årene. Det er en periode hvor attraktiviteten i samisk område har vært ganske god.

Figur 29: Bosteds- og næringsattraktivitet til kommunene i Norge i perioden 2011-2016. De røde er kommuner i samisk område.

Gamvik og Lavangen har hatt høy attraktivitet både for næringsliv og bosetting i denne perioden. De har skapt mye ekstra vekst på grunn av det. Tana, Lebesby, Nordkapp, Sørreisa og Kåfjord har også hatt en utvikling litt bedre enn forventet for både næringsliv og bosetting.

Gratangen, Storfjord og Kautokeino har hatt positiv næringsattraktivitet, men har negativ bostedsattraktivitet. Gratangen har hatt oppsiktsvekkende høy næringsattraktivitet, men mange av de ekstra arbeidsplassene er knyttet til et selskap som driver asylmottak. Det er usikkert om dette er reelle arbeidsplasser på stedet.

En del kommuner har hatt positiv bostedsattraktivitet, men negativ næringsattraktivitet. I den grad dette skyldes at de har tatt imot mange flyktninger, er det fare for at bostedsattraktiviteten blir negativ dersom disse flytter ut av kommunen.

For Lyngen, Røyrvik, Loppa og Karasjok har det vært negativ attraktivitet både for næringsliv og bosetting. Det har gjort at det har blitt ekstra sterk nedgang i befolkningen i disse kommunene.

4. Scenarier

Hittil i denne rapporten har vi beskrevet og analysert utviklingen i befolkning og arbeidsplasser fra 2000 til og med 2016. Nå skal vi rette blikket mot mulige utviklingsscenarier for de neste årene. Vi skal først se på noen nasjonale utviklingstrekk som vil få stor betydning for utviklingen. Dernest skal vi lage ulike scenarier basert på hvilken attraktivitet samisk område vil lykkes å skape for bosetting og attraktivitet.

4.1 Innvandringen til Norge

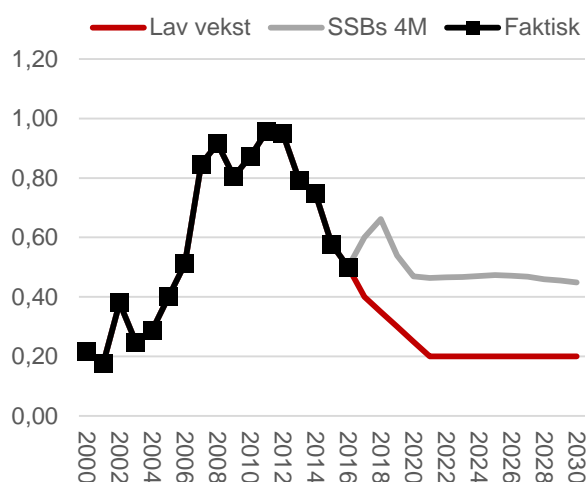
Nettoinnvandringen til Norge vil betyr mye for befolkningsutviklingen de neste årene. Samtidig er usikkerheten om utviklingen av nettoinnvandringen svært høy. Dette er derfor en svært viktig faktor for framtidig befolkningsutvikling.

Nettoinnvandringen til Norge har falt sterkt siden 2013. Det kan se ut til at innvandringen i 2017 og 2018 vil fortsette denne trenden. Det er en helt annen utvikling enn SSB framskrev i sin middelframskrivning fra 2016.

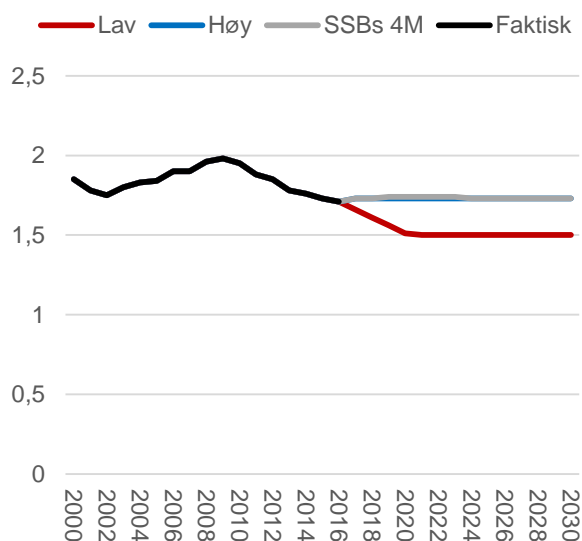
I figuren er den faktiske utviklingen fra 2000 til 2016 vist sammen med to scenarier for de neste årene. I det ene (SSBs 4M) antas nettoinnvandringen til Norge å bli som framskrevet av SSB i sin middelframskrivning. I det andre scenariet (Lav vekst) antas nettoinnvandringen til Norge å synke videre for å stabilisere seg på et nivå tilsvarende 0,2 prosent av folketallet.

4.2 Fruktbarheten i Norge

Fruktbarheten betyr ikke så mye for befolkningsutviklingen på kort sikt, men får stor betydning på lengre sikt. Fruktbarheten i Norge har falt betydelig fra 1,98 i 2009 til 1,71 i 2016. Fruktbarhetstallet angir gjennomsnittlig antall barn en kvinne føder i løpet av livet. Vi har derfor et lavvekstscenario der fruktbarheten synker til 1,5. I det andre scenariet forutsetter vi at fruktbarheten blir som framskrevet i SSB sitt middelalternativ (mellom 1,72 og 1,74).

Figur 30: Netto innvandring til Norge i prosent av folketallet. Faktiske tall til 2016, to ulike scenarier fram til 2030.

Figur 31: Fruktbarheten i Norge. Faktiske tall til 2016, to ulike scenarier fram til 2030.

4.3 Strukturell utvikling i bransjer og sektorer i Norge

Når vi skal lage scenarier over utvikling i antall arbeidsplasser må vi ta stilling til hvordan utviklingen blir i ulike bransjer og sektorer på landsbasis. Vi har sett på den historiske utviklingen og trenden i de enkelte bransjene og sektorene og beregnet framtidig vekst ut fra det. Samtidig har vi sørget for at den samlede veksten i antall arbeidsplasser skal være konsistent med utviklingen i antall innbyggere i Norge i arbeidsfør alder slik at andelen som er sysselsatt holdes konstant innenfor hvert årstrinn. Da får vi ut følgende vekstrater i scenariene:

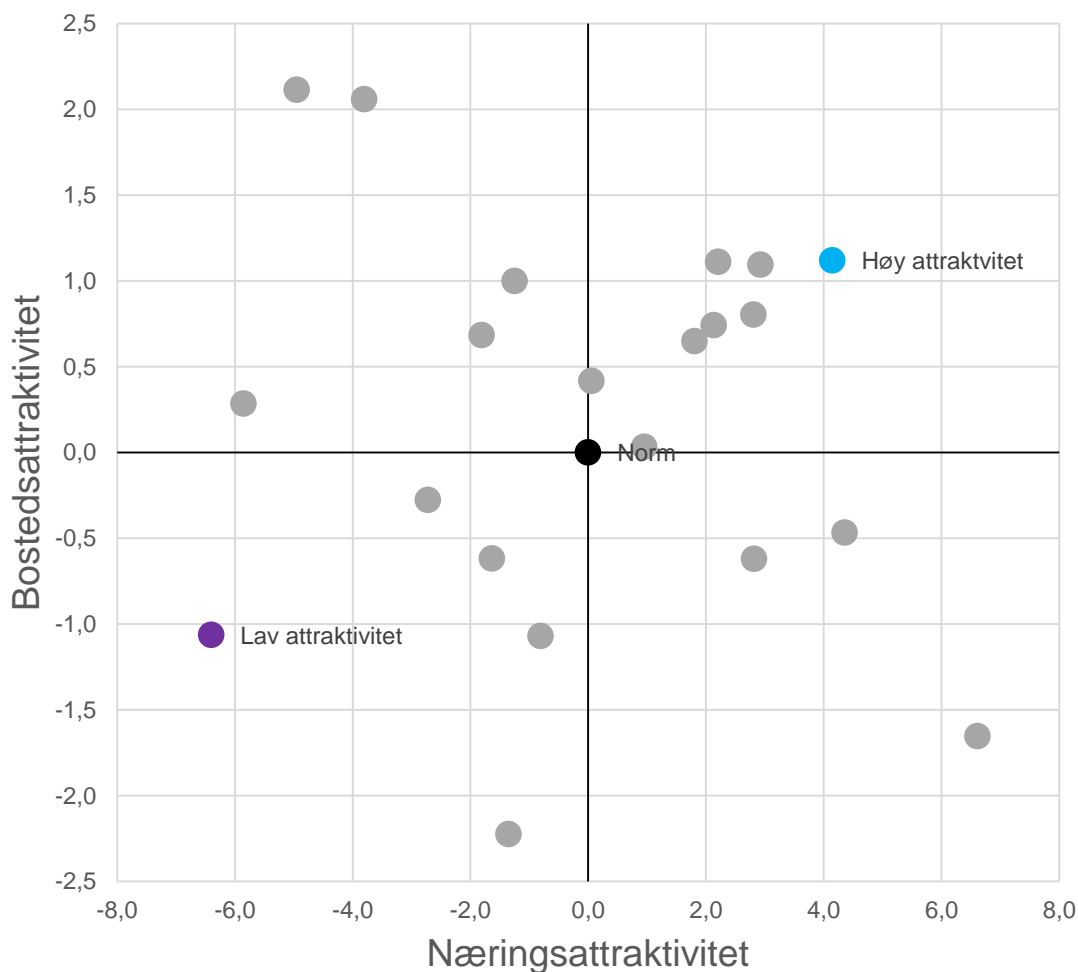
Tabell 2: Årlige gjennomsnittlige vekstrater i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene og sektorene i perioden 2007-2016, samt årlige vekstrater i de to scenariene.

Bransje/sector	Gjennomsnitt 2007-2016	SSB 4M	Lavvekst
Anna industri	-2,0	-2,8	-3,1
Næringsmidler	-0,4	-0,4	-0,7
Olje- og gass utvinning	2,7	-2,0	-2,3
Prosessindustri	-2,1	-1,8	-2,0
Verkstedindustri	-1,3	-3,0	-3,3
Fisk	-0,3	0,0	-0,3
Gruve	0,3	-1,2	-1,5
Landbruk	-4,1	-3,2	-3,5
Olje- og gasstjenester	6,7	-2,0	-2,3
Teknisk/vitenskap	1,0	0,5	0,2
Tele og IKT	2,9	1,8	1,5
Aktivitet	1,6	1,3	1,0
Handel	0,1	-0,3	-0,6
Overnatting	0,3	-0,1	-0,4
Servering	2,6	2,6	2,3
Agentur og Engros	-0,2	-1,0	-1,3
Bygg og anlegg	2,8	1,2	0,9
Diverse	1,1	0,7	0,4
Finans, eiendom, utleie	-0,8	-1,4	-1,7
Forretningstjenester	3,3	1,4	1,1
Transport	-0,4	-0,6	-0,9
Utleie av arbeidskraft	1,6	0,1	-0,2
Lokale næringer	2,1	1,2	0,9
Kommune	1,9	1,5	1,2
Stat	1,9	1,9	1,6
Fylke	0,9	0,5	0,2

I scenariene regner vi med at den strukturelle utviklingen som vi har sett de siste årene fortsetter. De mest oljebaserte bransjene går fra vekst til nedgang. Den samlede veksten i antall arbeidsplasser blir en del lavere i begge scenariene enn de historiske tallene. Det er fordi befolkningsveksten vil avta. Befolkningsveksten blir dermed ikke høy nok til at den sterke arbeidsplassveksten kan fortsette.

4.4 Framtidig attraktivitet for samisk område

Så langt har vi beskrevet hvilke forutsetninger vi har valgt for den nasjonale utviklingen i scenariene. Utviklingen i Norge med hensyn på innvandring, fruktbarhet og arbeidsplassvekst vil ha direkte betydning for utviklingen i samisk område, men dette er strukturelle forhold som samisk område ikke kan påvirke. Samisk område kan imidlertid skape høyere vekst gjennom å bli mer attraktiv for næringsliv og bosetting. Vi skal også lage scenarier for utviklingen i samisk område med forskjellige grader av attraktivitet, som vist i figuren under.

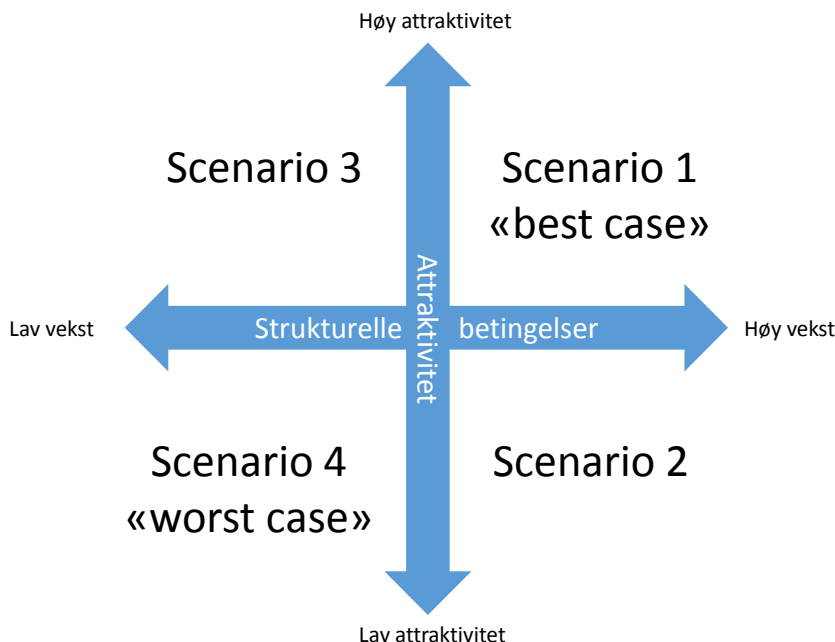
Figur 32: Attraktivitetsverdier for alle regioner i perioden 2007-2016, samt verdier for scenario med høy og lav attraktivitet. Samisk områdes attraktivitetsverdier for perioden 2007-2016 har vært som «Norm».

De aller fleste regioner og kommuner ønsker å være attraktive og planlegger for det. Mange kommuner setter seg også ambisiøse mål for vekst i folketall og arbeidsplasser i sine samfunnsplaner. Siden vi har historiske data for attraktiviteten for alle steder, kan vi lage scenarier for vekst med høye, men likevel realistiske verdier for attraktivitet.

Den blå prikken viser hvilke attraktivitetsverdier vi legger inn for scenariet med høy attraktivitet. Den lilla prikken er attraktivitetsverdiene for lav attraktivitet. Det er også et scenario for hvordan utviklingen blir i samisk område hvis attraktiviteten blir middels.

4.5 Fire scenarier for samisk område

Vi vil vise fire ulike scenarier for befolkningsvekst og arbeidsplassvekst for samisk område, som vist i figuren under.

Figur 33: Fire scenarier for samisk område.

I to av scenariene vil veksten i Norge bli høy. Befolkningsveksten blir da som framskrevet i SSBs midlertidsprognose (4M) og arbeidsplassveksten vil bli slik at sysselsettingsandelen i befolkningen opprettholdes på hvert alderstrinn. Dette gir gode strukturelle betingelser for vekst i samisk område. Dette er de to scenariene til høyre i figuren (scenario 1 og 2).

Vi har laget to scenarier der befolkningsveksten i Norge blir lavere enn SSBs framskrivinger, med tilsvarende lav arbeidsplassvekst. Som nevnt kan det se ut til at vi er på vei mot en periode med lavere vekst i Norge. De to scenariene med lav vekst er scenario 3 og 4 som ligger på venstre side i figuren.

På den vertikale akse er det samisk områdes attraktivitet som skiller. I de øverste scenariene har samisk område oppnådd høy attraktivitet, men har ulike strukturelle vekstbetingelser. I de nederste scenariene har samisk område svak attraktivitet.

Scenario 1 er å betrakte som «best case». I dette scenariet er de strukturelle betingelsene gode samtidig som samisk område har høy attraktivitet både for næringsliv og bosetting.

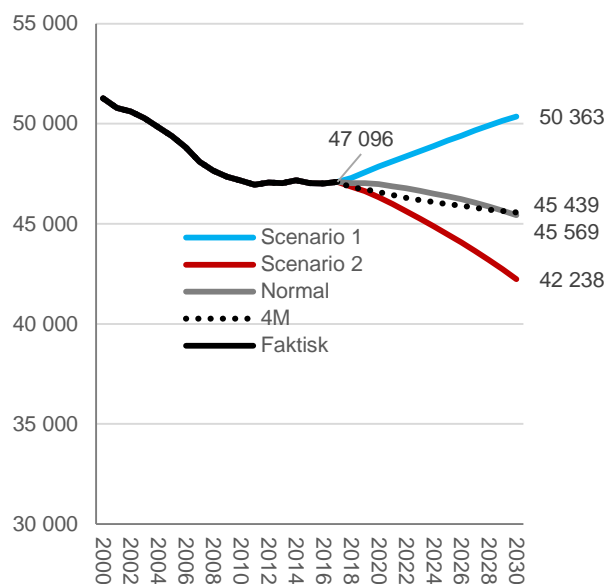
Scenario 4 er «worst case». Her er de strukturelle betingelsene svake og attraktiviteten lav.

Ingen av scenariene er ekstreme eller usannsynlige. Vi skal se at det likevel blir ganske stor forskjell på utviklingen i samisk område med de forutsetningene som er lagt til grunn. Det er fordi framtiden er usikker, spesielt når det gjelder Norges vekst de neste årene.

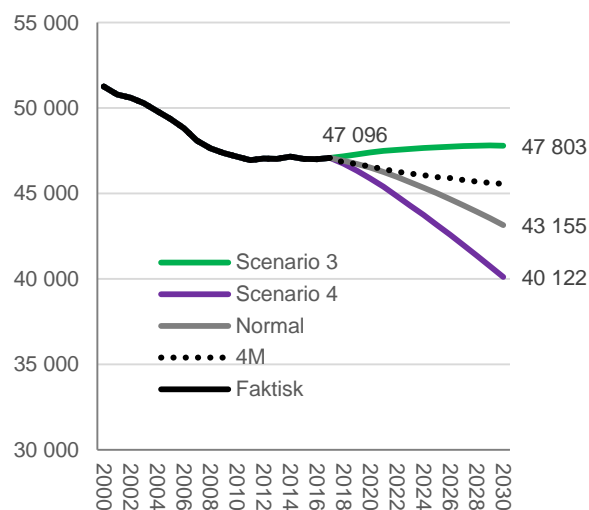
4.6 Scenarier for befolkningsutvikling

Den øverste figuren viser hvordan folketallet kan utvikle seg i samisk område dersom den nasjonale veksten blir så høy som SSBs middelframskrivning sier. Hvis samisk område lykkes med å skape høy attraktivitet for bosetting og næringsliv, vil folketallet øke til 50 363 innbyggere i 2030. Dersom attraktiviteten i samisk område blir lav vil folketallet synke til 42 238. SSB har i sin middelframskrivning av folketallet i samisk område et folketall på 45 569 i 2030. Med middels attraktivitet (som vises i scenariet «Normal» i figuren), vil det bli 45 439 innbyggere. Det betyr at det er mer sannsynlig at folketallet i samisk område vil synke enn at folketallet vil øke.

Den nederste figuren viser hvordan befolkningsutviklingen i samisk område kan bli dersom den nasjonale veksten blir lav, men med de samme attraktivitetsverdiene som i den øverste figuren. Med lav nasjonal vekst, vil folketallet i beste fall bli 47 803 i 2030. Med lav attraktivitet vil folketallet i samisk område synke helt ned til 40 122 i 2030. Med lav nasjonal vekst er det overveiende sannsynlig at folketallet i samisk område vil synke. Det er imidlertid mulig å oppnå et stabilt folketall, men da må kommunene i samisk område være attraktive både for næringsliv og bosetting.

Figur 34: Scenarier for befolkningsvekst med høy nasjonal vekst, men varierende attraktivitet i samisk område, samt SSBs middelframskrivning for folketallet.

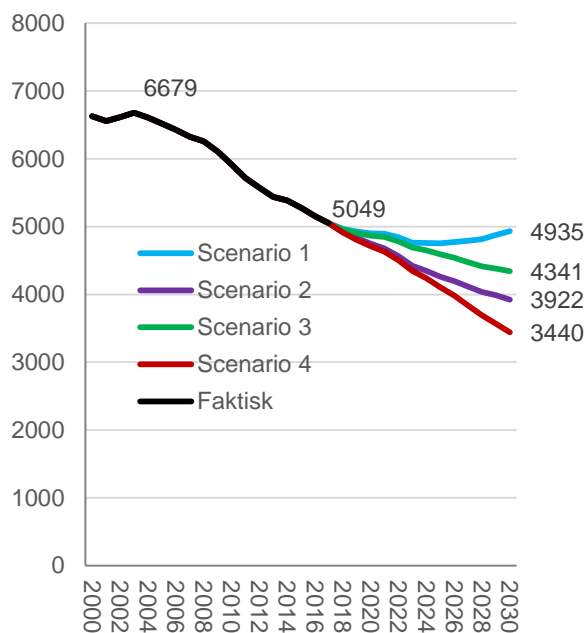
Figur 35: Scenarier for befolkningsvekst med lav nasjonal vekst, men varierende attraktivitet i samisk område, samt SSBs middelframskrivning for folketallet.

4.7 Antall skolebarn

Scenariomodellen gir scenarier for antall innbyggere på alle alderstrinn. Det er imidlertid spesielt interessant å se hvordan antall barn i grunnskolealder utvikler seg i de ulike scenariene. Utviklingen i antall barn er følsom for endringer i attraktivitet. Det er fordi kvinner i fødedyktig alder har stor mobilitet og fordi mange familier flytter når barna er små.

I scenario 1 (best case) vil antall skolebarn i samisk område holde seg nesten uendret fram til 2030. I scenario 2, som har samme nasjonale vekst og fruktbarhet som i scenario 1, men med lav attraktivitet, vil antall skolebarn synke til 3 922. I scenario 4 (worst case) vil antall barn i grunnskolealder i samisk område synke til 3 440 i 2030.

Samisk område hadde 6 679 barn mellom 6 og 15 år i 2003. I 2017 var dette antallet sunket til 5 049. Det er ganske sannsynlig at det vil bli en videre nedgang de neste årene. Kun med en kombinasjon av sterk nasjonal vekst og høy attraktivitet i samisk område kan denne nedgangen stoppes.

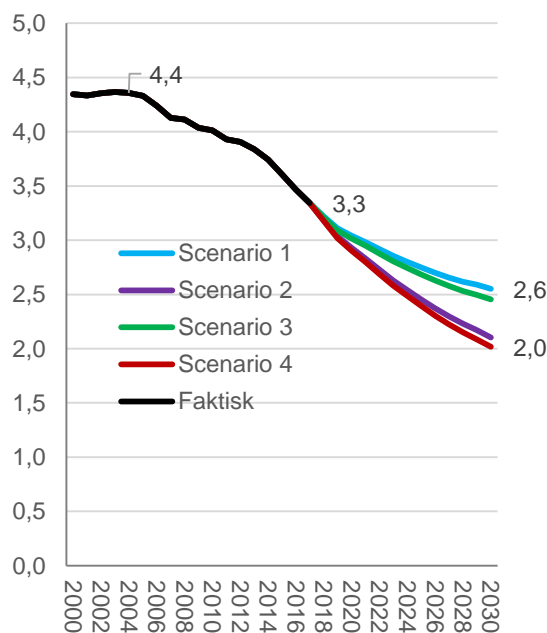

Figur 36: Scenarier for antall barn 6-15 år i samisk område.

4.8 Forsørgerbyrden

Et mål for forsørgerbyrde er antall personer i arbeidsdyktig alder (20-66 år) per person over 67 år. Forsørgerbyrden i Norge vil øke sterkt de neste årene. Det er fordi det vil bli en sterk økning i antall pensjonister uten at antall innbyggere i arbeidsdyktig alder øker tilsvarende.

I 2017 var det 3,3 personer i arbeidsdyktig alder per pensjonist i samisk område. Dette tallet vil synke de neste årene, uansett scenario. Det er fordi antall eldre vil øke mye de neste årene. De eldre flytter relativt sjelden og antallet blir dermed lite påvirket av attraktivitet eller arbeidsplassutvikling. I scenario 1, der veksten og innflyttingen i samisk område er sterkest, vil det bli 2,6 personer i arbeidsdyktig alder per pensjonist. I scenario 4 (worst case) blir det bare 2,0.

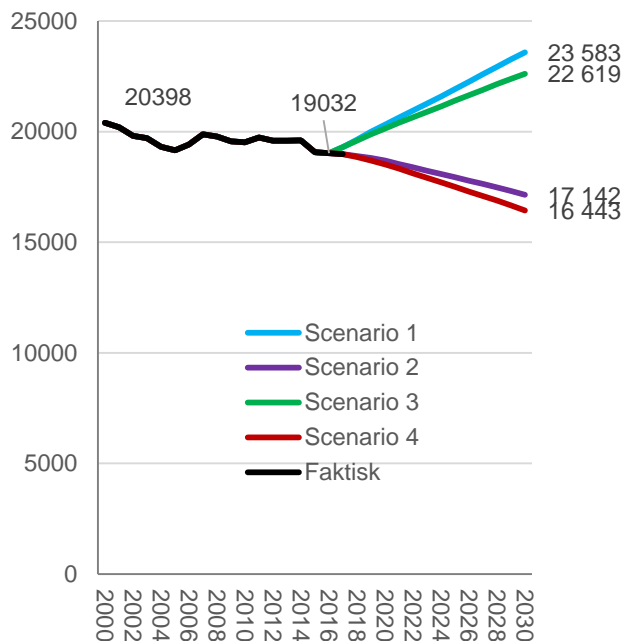
Figur 37: Scenarier for forsørgerbyrde. Antall personer 20-66 år per person 67+ i Samisk område.

4.9 Scenarier for arbeidsplassvekst

Vi vil også vise best og worst case for arbeidsplassutviklingen i samisk område. Samisk område har som tidligere beskrevet hatt en nedgang fra 20 398 arbeidsplasser i 2000 til 19 032 arbeidsplasser på slutten av 2016.

I scenario 1 vil antall arbeidsplasser øke til 23 583 i 2030. Mesteparten av veksten vil komme i næringslivet. Den sterke veksten er da knyttet til høy attraktivitet for næringsliv. Det betinger at alle kommunene i samisk område har en høy attraktivitet for næringsliv.

I scenario 4 vil antall arbeidsplasser synke til 16 443 i 2030. Det blir da sterk nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet på grunn av svak næringsattraktivitet.

Figur 38: Scenarier for utvikling i antall arbeidsplasser i samisk område.

5. Næringslivsindeksen

I dette kapitlet skal vi se nærmere på et sett med indikatorer for næringsutvikling som vi til slutt skal sette sammen til en næringslivsindeks. Vi har allerede vist utviklingen av antall arbeidsplasser i næringslivet og analysert denne utviklingen. Det er arbeidsplassutviklingen i næringslivet som har klart størst betydning for samfunnsutviklingen på et sted. Derfor får arbeidsplassutviklingen i næringslivet en sentral plass i vår attraktivitetsmodell. For de fleste bedriftsledere er det imidlertid ikke et selvstendig mål å maksimere antall ansatte, snarere tvert imot. Derfor kan det være interessant å måle næringsutviklingen på en måte som ligger nærmere næringslivets egne premisser. Hensikten er å få fram om næringslivet går godt eller dårlig sammenliknet med andre steder.

Vi bruker 11 indikatorer i næringslivsindeksen, som utgjør fem delindekser:

Tabell 3: De fem delindeksene og enkeltindikatorerne i næringslivsindeksen.

Delindeks	Indikator
Arbeidsplassvekst	Arbeidsplassvekst
Produktivitet	Produktivitet
	Bransjustert produktivitet
Lønnsomhet	Andel lønnsomme foretak
	Bransjustert andel lønnsomme foretak
	Andel foretak med positiv egenkapital
Nyetableringer	Etableringsfrekvens
	Bransjustert etableringsfrekvens
	Vekst i antall foretak
	Bransjustert vekst antall foretak
Næringslivets størrelse	Næringslivets størrelse

Den første indikatoren er vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet. Den er beskrevet i kapittel 1. Dernest har vi en delindeks for produktivitet, som er verdiskapingen i løpende kroner i næringslivet per ansatt i næringslivet. Produktet av antall arbeidsplasser og produktivitet blir verdiskapingen i næringslivet. Den tredje delindeksen i næringslivsindeksen er lønnsomhet. Her har vi fire indikatorer. Det er også bra for et sted å ha mange nyetableringer. Det er fire indikatorer for nyetablering. Disse er grunnlaget for etableringsindeksen. Til slutt teller også næringslivets relative størrelse. Regioner med et relativt stort næringsliv skårer høyere.

For hver indikator gis regionene en verdi på 0 for dårligste kommune og 100 for beste. Ekstremverdier som ligger utenfor 2,5 standardavvik er trunkert. Indeksene er gjennomsnittet av resultatet for indikatorene. Næringsindeksen samlet sett er gjennomsnittet av delindeksene.

Vi skal nå vise resultatene trinn for trinn, og beskrive hver indikator mer i detalj. Vi hopper over arbeidsplassveksten, som vi beskrev i kapittel 1.

5.1 Verdiskaping og produktivitet

Verdiskapingen i en bedrift er salgsinntekter fratrukket innkjøpte varer og tjenester. Vi kan beregne verdiskapingen i næringslivet i et fylke gjennom å summere verdiskapingen i alle foretakene. Vi fordeler da verdiskapingen i foretak med produksjon i flere kommuner proporsjonalt med antall ansatte på hvert sted. Vi får bare tatt med foretak som er regnskapspliktige.

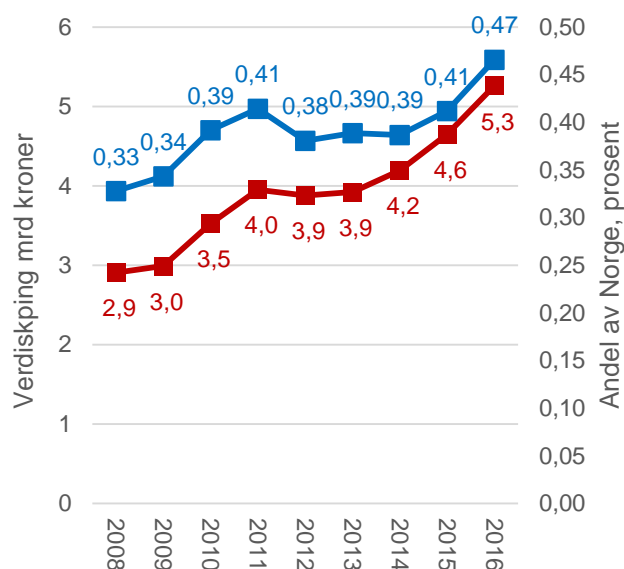
5.1.1 Verdiskaping i samisk område

Verdiskapingen i næringslivet i samisk område har økt mye de siste årene. I 2008 var samlet verdiskaping i næringslivet på 2,9 mrd kroner. I 2016 var verdiskapingen økt til 5,3 mrd. Noe av økningen er inflasjon, siden verdiskapingen er målt i løpende kroner.

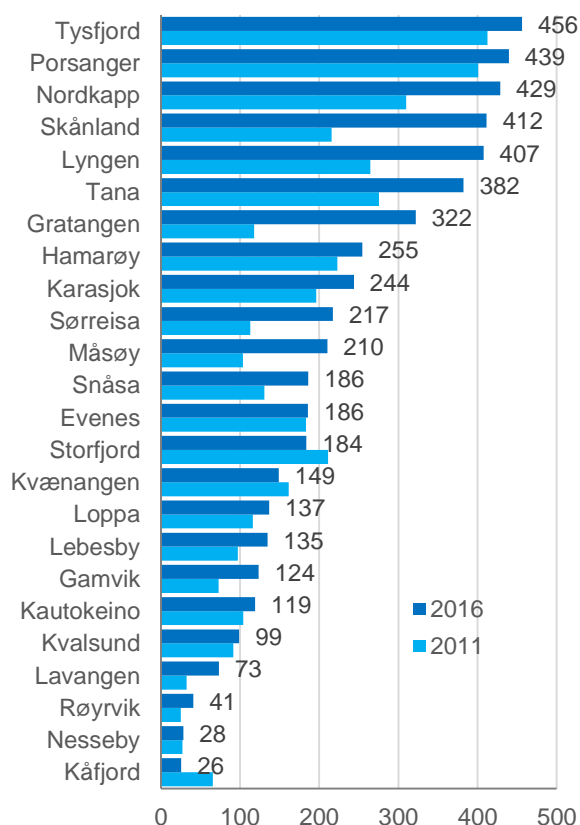
I figur 39 ser vi også hvor stor andel næringslivet i samiske område har av landets verdiskaping. Andelen til samisk område har økt fra 0,33 prosent i 2008 til 0,47 prosent i 2016. Det betyr at verdiskapingen i næringslivet i samisk område øker raskere enn verdiskapingen i næringslivet ellers i landet.

I figur 40 kan vi se hvor stor verdiskapingen var i næringslivet i de enkelte kommunene i samisk område i 2011 og 2016. Tysfjord, Porsanger, Nordkapp, Skånland og Lyngen har alle over 400 mill kr i verdiskaping i næringslivet.

Mange av kommunene i samiske område har hatt en sterk økning i verdiskapingen. Gratangen, Lavangen og Måsøy har mer en doblet verdiskapingen i næringslivet fra 2011 til 2016. Skånland og Sørreisa har nesten doblet verdiskapingen.

Figur 39: Verdiskaping i næringslivet i samisk område, unntatt finans og oljeutvinning.

Figur 40: Verdiskaping i næringslivet i kommunene i samisk område i 2011 og 2016, unntatt olje og finans, mill kr.

5.1.2 Verdiskaping i bransjer

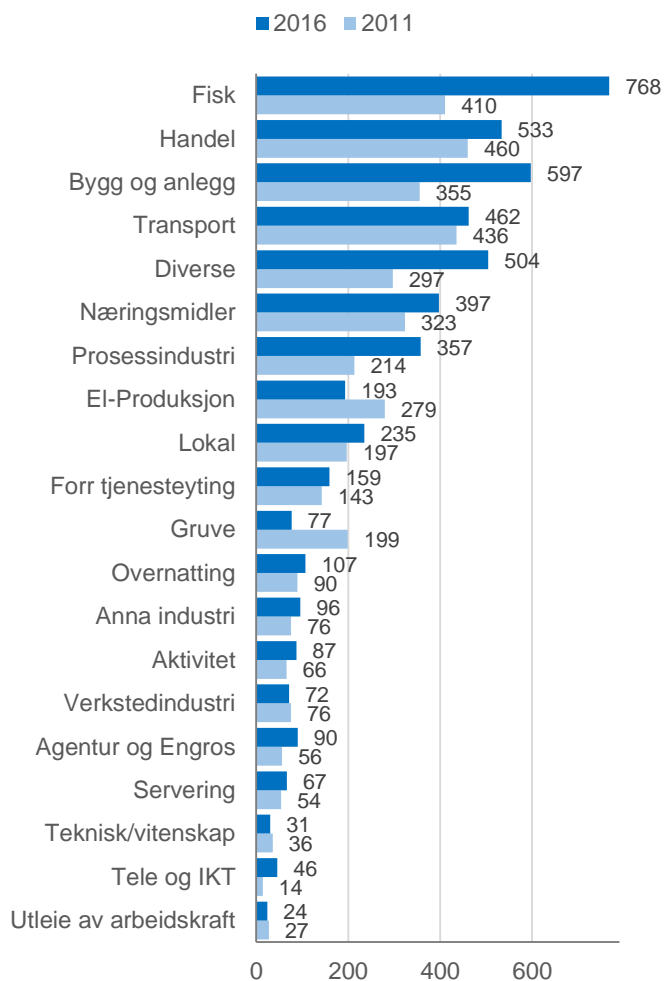
Fisk (fiske og havbruk) er den klart største bransjen når det gjelder verdiskaping i samisk område i 2016. Verdiskaping i fiske og havbruk har økt fra 410 mill kr i 2011 til 768 mill kr i 2016. Dette har vært et vesentlig bidrag til veksten i verdiskaping i samisk område.

Bygg og anlegg er nest største bransje, med en verdiskaping på 597 mill kr i 2016. Bygg og anlegg har også hatt en sterk vekst i verdiskapingen.

Handel (butikkhandel) var tredje største bransje med en verdiskaping på 533 mill kr. Det har ikke vært så stor økning i verdiskapingen i denne bransjen.

Det har også vært en sterk vekst i verdiskapingen i bransjer som næringsmiddelindustri, prosessindustri og diverse.

Noen bransjer har hatt nedgang i verdiskapingen mellom 2011 og 2016. EI-produksjon og gruver har hatt nedgang i verdiskapingen i denne perioden.

Figur 41: Verdiskaping, millioner kr, i ulike bransjer i samisk område i 2011 og 2016.

5.1.3 Produktivitet

Produktiviteten måles som verdiskaping per ansatt.

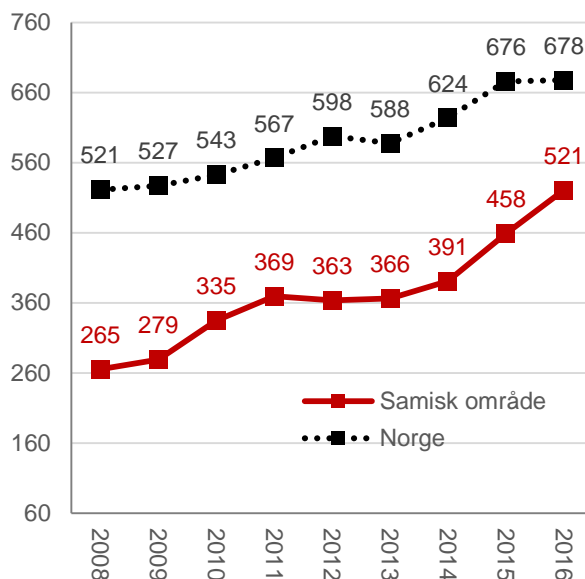
I samisk område er produktiviteten i næringslivet under produktiviteten på landsbasis. I 2016 var verdiskapingen per ansatt 521 000 kr. På landsbasis var verdiskapingen 678 000 kr per ansatt. Produktiviteten har imidlertid utviklet seg langt bedre i samisk område enn i resten av landet de siste årene. I 2008 var produktiviteten i næringslivet i samiske område 50,9 prosent av landsgjennomsnittet. I 2016 tilsvarte produktiviteten i samiske område 76,8 prosent av gjennomsnittet i landet. Produktiviteten i samisk område har hatt en spesielt sterk vekst de to siste årene.

Produktiviteten i næringslivet i samisk område er altså fremdeles et stykke under gjennomsnittet for næringslivet i hele landet. I figur 43 vi produktiviteten i hver enkelt kommune i samisk område.

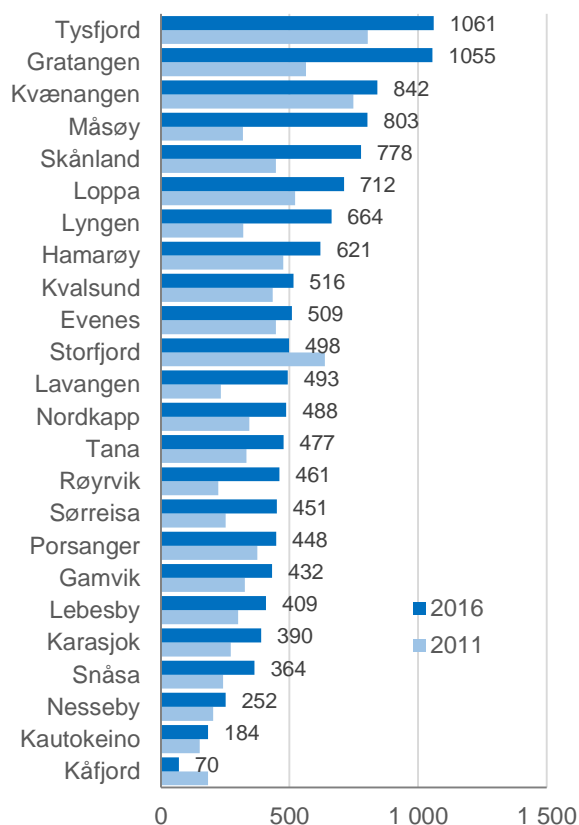
Tysfjord og Gratangen har det mest produktive næringslivet av de samiske kommunene. I disse to kommunene er verdiskapingen over 1 mill kr per ansatt.

Kvænangen, Måsøy, Skånland og Loppa har også høy produktivitet i næringslivet. I disse kommunene skapes det mer verdier per ansatt enn gjennomsnittet i Norge.

Det er også kommuner i samisk område med svært lav produktivitet. I Kåfjord, Kautokeino og Nesseby er produktiviteten i næringslivet svært lav.

Figur 42: Produktivitet i næringslivet i Norge og samisk område, unntatt finans og oljeutvinning. 1000 kr per ansatt.

Figur 43: Produktivitet i næringslivet i kommunene i samisk område i 2011 og 2016, 1000 kr per ansatt.

5.1.4 Produktivitet i bransjene

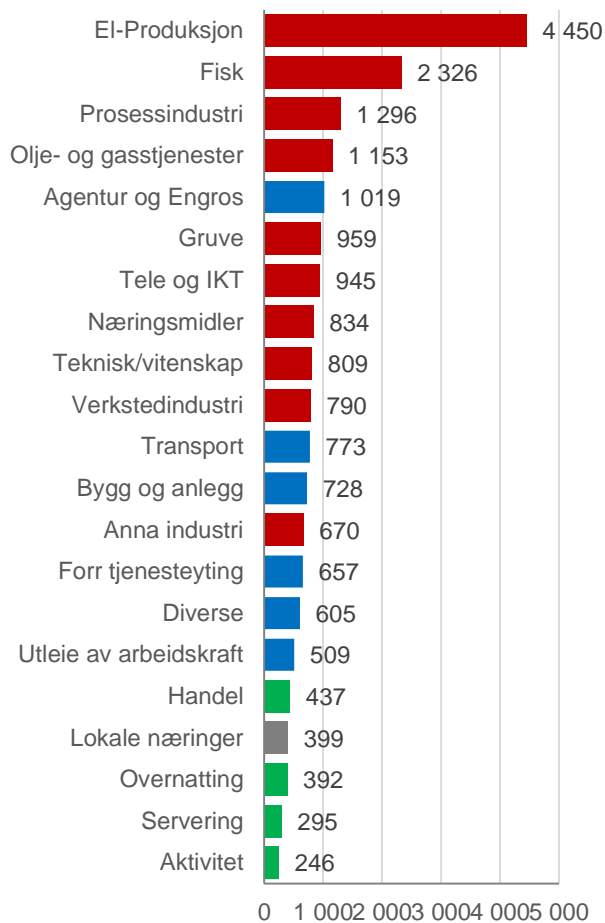
Det er svært stor forskjell på produktiviteten i de ulike bransjene.

I el-produksjon skapes det verdier for 4,45 mill kr per ansatt. Innen fisk (fiske og havbruk) skaper hver ansatt verdier for 2,3mill kr. Det står i sterk kontrast til bransjer som aktiviteter og servering, der verdiskapingen er under 300 000 kr per ansatt. Noe av forskjellene kan komme av at vi må måle verdiskapingen per ansatt og ikke i årsverk. Det er fordi vi ikke har gode tall for årsverk. Den offisielle statistikken som vi bruker til dette formålet, registerbasert sysselsettingsstatistikk, måler antall ansatte. Det er sannsynligvis større innslag av deltidsansatte i bransjer som servering, aktiviteter, overnatting og handel. Forskjellene er imidlertid likevel svært store. En ansatt innen el-produksjon skaper mer verdiskaping enn 18 ansatte i aktivitetsnæringene (kultur, underholdning m m).

I figur 44 har vi gitt bransjer i det vi kaller basisnæringene rød farge. Vi kan se at basisnæringene har langt større produktivitet enn bransjene i de regionale næringene (blå). Besøksnæringene (grønne) har betydelig lavere produktivitet enn de andre næringstypene. Basisnæringene er dermed mye viktigere for verdiskapingen enn de andre næringene.

De store forskjellene i produktivitet i de ulike bransjene betyr også at forskjellene i produktivitet mellom ulike regioner må ses i lys av bransjestrukturen. En region med høy produktivitet har kanskje den høye produktiviteten på grunn av at det er et stort innslag av bransjer med generelt høy produktivitet. En slik region trenger ikke å ha sin høye produktivitet fordi bedriftene er mer effektive enn tilsvarende bedrifter andre steder.

For å gi et riktig bilde av produktiviteten bør vi beregne hvor mye bransjestrukturen betyr for produktivitetstallene. Det skal vi gjøre på de neste sidene.

Figur 44: Produktivitet i ulike bransjer i Norge i 2016.

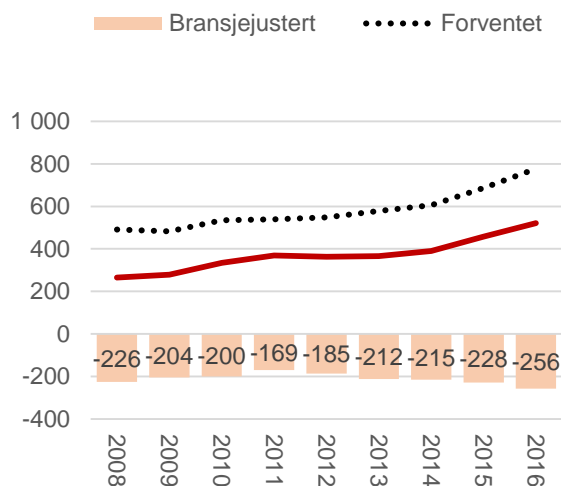
5.1.5 Bransjejustert produktivitet

Produktiviteten varierer mye mellom ulike bransjer. Derfor kan lav produktivitet i næringslivet i en kommune komme av at mange av bedriftene driver virksomhet i bransjer med generelt lav produktivitet. I figuren til høyre har vi beregnet forventet produktivitet i samisk område hvis produktiviteten er som gjennomsnittet i hver enkelt bransje. Den prikkede linjen viser hvordan produktiviteten burde ha vært i samisk område hvis alle bedriftene hadde en produktivitet lik landsgjennomsnittet i bransjen. Den faktiske produktiviteten (rød linje) har vært lavere i alle årene etter 2008. Differansen kaller vi bransjejustert produktivitet. Samisk område har hatt lavere produktivitet enn forventet ut fra bransjestrukturen. Den bransjejusterte produktiviteten har blitt mer negativ siden 2011. Det betyr at den økte produktiviteten i samisk område ikke er et resultat av at bedriftene har blitt mer effektive i forhold til tilsvarende bedrifter andre steder. Den økte produktiviteten er et resultat av at det har blitt bedre tider og bedre priser for de bransjene som samisk område har mye av.

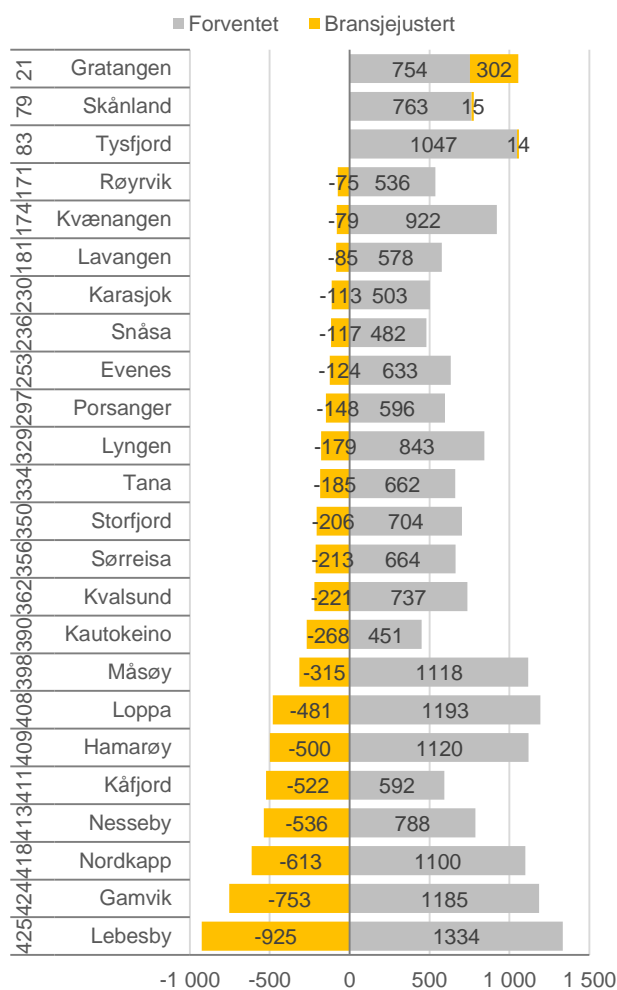
Forventet produktivitet i kommunene i samisk område er vist med de grå søylene i figuren nederst til høyre. Kommuner som Lebesby, Loppa, Gamvik, Hamarøy, Måsøy og Nordkapp har høy forventet produktivitet. Det viser at næringslivet i disse kommunene er konsentrert i bransjer med høy produktivitet, som el-produksjon, fisk eller prosessindustri.

Den bransjejusterte produktiviteten er høyest i Gratangen, Skånland og Tysfjord. Det er bare disse tre kommunene som har høyere produktivitet enn forventet ut fra bransjestrukturen.

Mange kommuner har svært lav bransjejustert produktivitet, særlig Lebesby, Gamvik og Nordkapp.

Figur 45: Forventet produktivitet i næringslivet (unntatt olje og finans) i samisk område ut fra bransjestrukturen og faktisk produktivitet. Differansen er et mål for den bransjejusterte produktiviteten.

Figur 46: Forventet og bransjejustert produktivitet i næringslivet (unntatt olje og finans) i 2016 i kommunene i samisk område.

5.2 Lønnsomhet

Vi har tre indikatorer for lønnsomheten i næringslivet. Den første indikatoren for lønnsomhet er andel bedrifter med positivt resultat før skatt. Med denne indikatoren teller små og store bedrifter likt. Det er erfaringsmessig den mest hensiktsmessige metoden for å måle forskjeller i lønnsomheten mellom ulike steder. For foretak med virksomhet i flere kommuner har vi fordelt disse i de kommunene de har virksomhet. Det er bare regnskapspliktige foretak som er med i målingen av lønnsomhet.

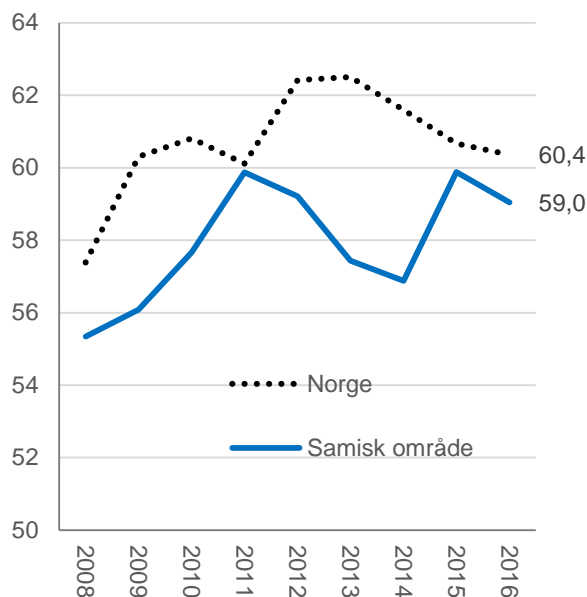
5.2.1 Andel lønnsomme foretak

I den øverste figuren ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak har utviklet seg i samisk område og Norge siden 2008. Næringslivet i samisk område har hatt lavere andel lønnsomme foretak enn landsgjennomsnittet i alle årene etter 2008.

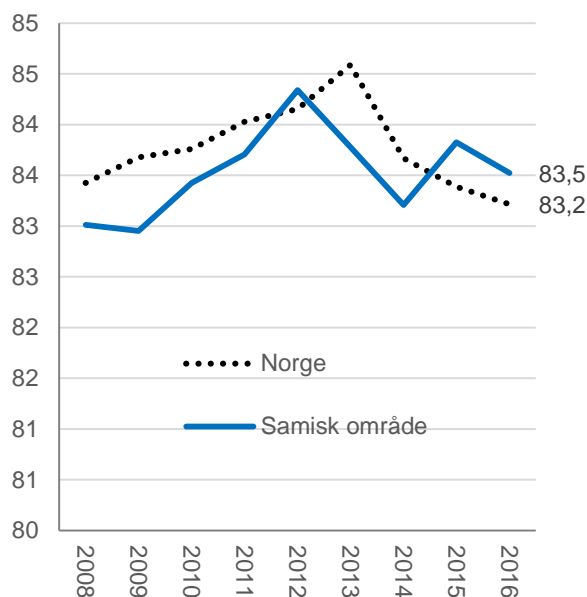
I 2015 og 2016 ble avstanden til landsgjennomsnittet mindre. I 2016 hadde 59,0 prosent av bedriftene i samisk område positivt resultat, mens landsgjennomsnittet var 60,4 prosent.

5.2.2 Andel foretak med positiv egenkapital

Bedriftenes egenkapital avspeiler lønnsomheten på lang sikt. Bedrifter med underskudd får negativ egenkapital dersom ikke eierne tilfører ny egenkapital. Slike bedrifter står i fare for å gå konkurs. Det har vært en økning i andelen bedrifter med negativ egenkapital i Norge etter 2013. I næringslivet i samisk område har det blitt en høyere andel bedrifter med positiv egenkapital enn landsgjennomsnittet i 2015 og 2016.

Figur 47: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og samisk område.

Figur 48: Prosentvis andel foretak med positiv egenkapital i Norge og samisk område.

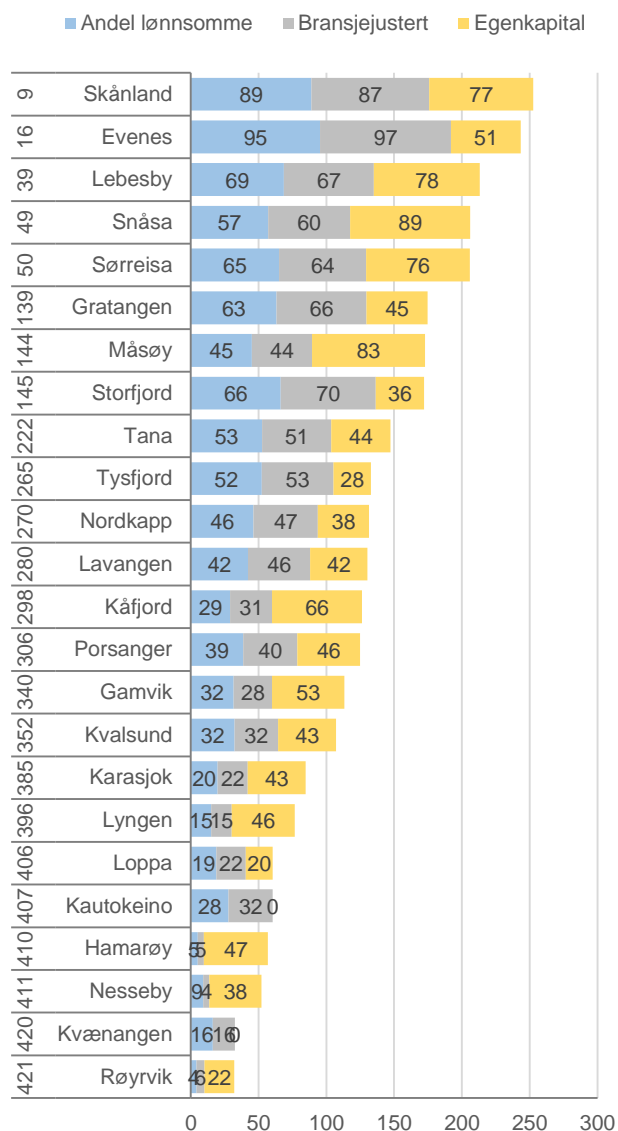
5.2.3 Lønnsomhetsindeksen

Det er tre indikatorer i lønnsomhetsindeksen. I tillegg til andelen lønnsomme foretak og andelen foretak med positiv egenkapital, er det en indikator for bransjustert lønnsomhet. I 2016 hadde bransjesammensetningen forholdsvis liten innvirkning på lønnsomheten. Derfor er det liten forskjell på andelen lønnsomme foretak og den bransjusterte andelen.

I figuren til høyre ser vi hvordan kommunene i samisk område kom ut på lønnsomhetsindeksen i 2016.

Skånland, Evenes, Lebesby, Snåsa og Sørreisa ble alle blant de 50 beste kommunene i landet dette året med hensyn til lønnsomhet i næringslivet.

Samisk område har også kommuner som har svært lav lønnsomhet. Røyrvik, Kvænangen, Nesseby, Hamarøy, Kautokeino og Loppa er alle rangert på 400-tallet blant de 426 kommunene i landet.

Figur 49: Score for de tre lønnsomhetsindikatorerne i 2016 for kommunene i samisk område: 100=beste kommune, 0=dårligste, 50=median. Rangeringen med hensyn til de 426 kommunene i landet er vist helt til venstre.

5.3 Nyetableringer

Det er et positivt tegn at det etableres mange nye bedrifter på et sted. Det skaper vekst i antall bedrifter i næringslivet. Når vi måler etableringsaktiviteten ser vi på hvor mange nye bedrifter det blir registrert i foretaksregisteret. Da tar vi utgangspunkt i de organisasjonsformene som næringslivet bruker mest (AS, ASA, ENK, DA, BA, NUF og ANS).

5.3.1 Etableringsfrekvensen

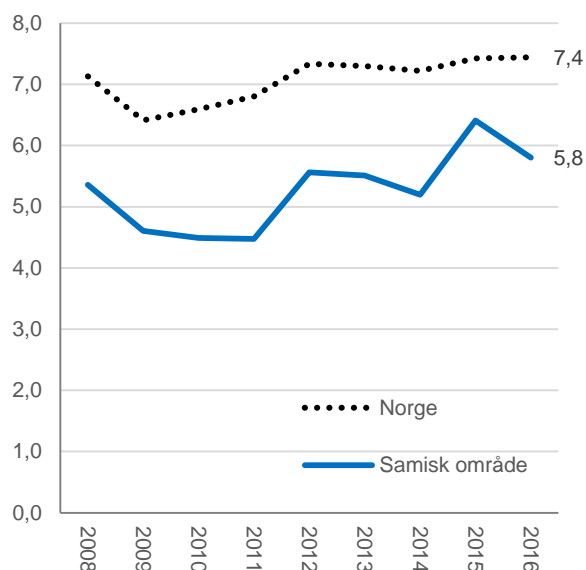
Etableringsfrekvensen er antall nyregistrerte foretak i et år i prosent av antall foretak i begynnelsen av året. Høy etableringsfrekvens betyr at det er mange nystartede selskap.

I samisk område har etableringsfrekvensen vært lavere enn landets etableringsfrekvens mellom 2008 og 2016. I 2016 sank etableringsfrekvensen ganske mye i samisk område, mens det var nesten uendret på landsbasis. Etableringsfrekvensen i samisk område ble 5,8 prosent i 2016 mot 7,4 prosent på landsbasis.

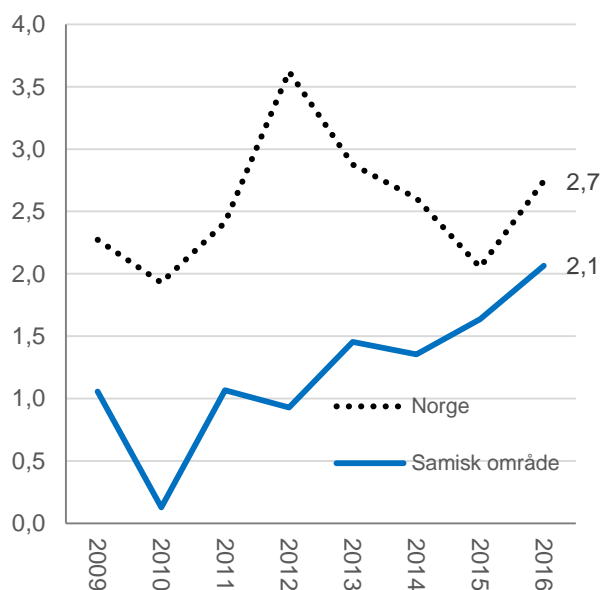
5.3.2 Vekst i antall foretak

Vekst i antall foretak er etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av avregistrerte foretak. Det forteller om nettoveksten i antall registrerte foretak.

I samisk område har veksten i antall foretak vært lavere enn gjennomsnittet i landet. Veksten i antall foretak har økt i samisk område de siste årene. I 2016 var det en vekst i antall foretak i samisk område på 2,1 prosent. På landsbasis var veksten 2,7 prosent.

Figur 50: Etableringsfrekvensen: prosentvis andel av nyetableringer i året i prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året i Norge og samisk område.

Figur 51: Prosentvis vekst i antall registrerte foretak i samisk område og Norge.

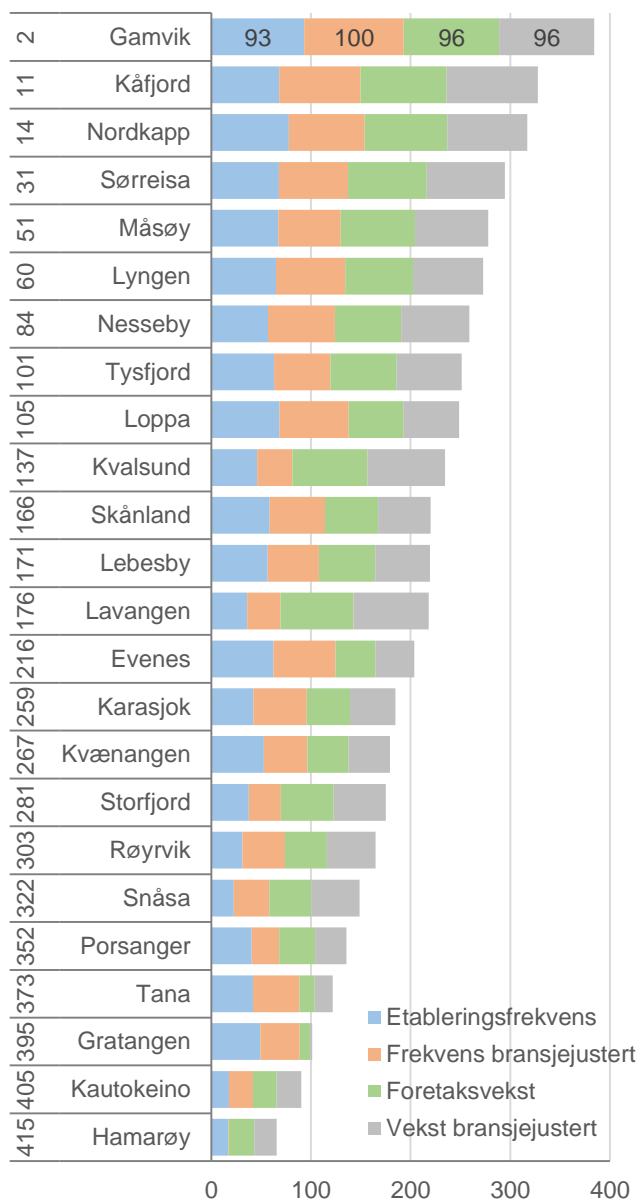
5.3.3 Etableringsindeksen

Etableringsindeksen består av fire indikatorer. I tillegg til etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak, har vi to indikatorer til. Det er bransjejustert etableringsfrekvens og bransjejustert vekst. Andelen foretak som etableres og legges ned varierer ganske mye mellom de ulike bransjene. De bransjejusterte indikatorene justerer for ulikheter i bransjestruktur.

I den øverste figuren ser vi hvordan kommunene i samisk område kommer ut med hensyn til etableringsindeksen i 2016.

Gamvik hadde svært mye nyetableringer i 2016. Gamvik er rangert som nummer to av alle de 426 kommunene i landet.

Kåfjord, Nordkapp og Sørreisa plasserte seg også høyt på etableringsindeksen i 2016 og var blant de 50 beste kommunene i landet.

Figur 52: Score for de fire indikatorene i etableringsindeksen for fylkene i 2016. Tallet til venstre angir rangering blant de 85 regionene i Norge.

5.4 Næringslivets størrelse

Den siste indikatoren i næringslivsindeksen er næringslivets størrelse. Regioner med et stort næringsliv i forhold til befolkningen får en høyere score.

I den øverste figuren ser vi hvordan næringslivets relative størrelse har utviklet seg i Norge og samisk område. Det har blitt færre arbeidsplasser i Norge i forhold til folketallet. Nedgangen er imidlertid ikke så dramatisk som det ser ut til av figuren, ettersom nedgangen i 2015 for en stor del skyldes en omlegging av tellemetoden til SSB.

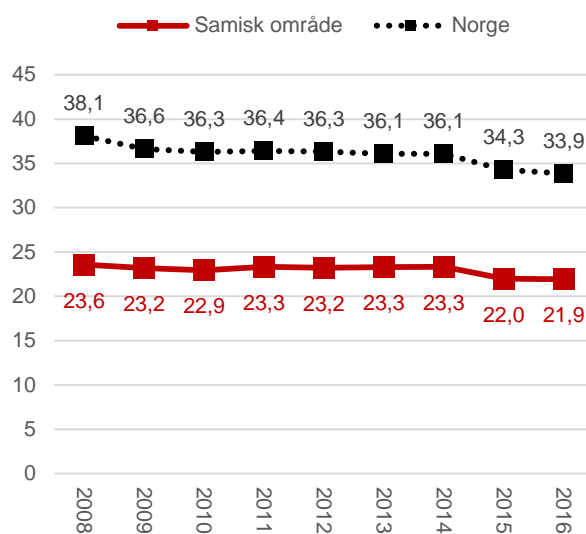
I samisk område er det betydelig færre arbeidsplasser i forhold til innbyggertallet enn tilsvarende andel i landet. Forskjellen mellom samisk område og resten av landet har imidlertid blitt mindre.

Vi kan også se hvordan næringslivets størrelse er i de enkelte kommunene i samisk område i figur 54.

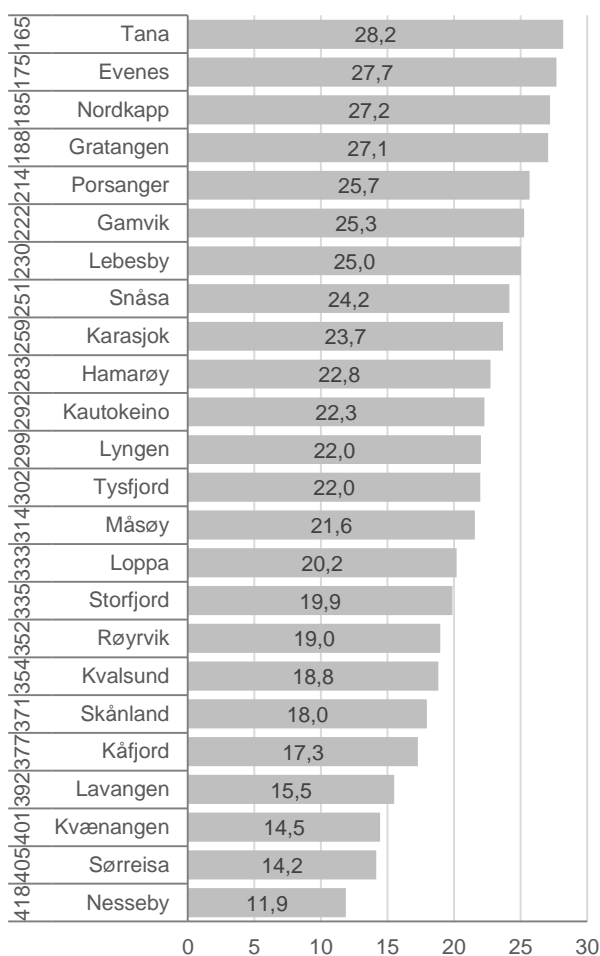
Det er faktisk ingen av kommunene i samisk område hvor næringslivets relative størrelse er høyere enn gjennomsnittet i landet. Ingen av kommunene kan sies å ha et stort næringsliv i forhold til folketallet.

Tana har relativt mest næringsliv. Der tilsvarende antall arbeidsplasser i næringslivet 28,2 prosent av folketallet i 2016. På landsbasis var tilsvarende forholdstall 33,9 prosent i 2016. Evenes, Nordkapp og Gratangen har også forholdsvis mye næringsliv sammenliknet med de andre kommunene i samisk område.

Kommuner som Nesseby, Sørreisa og Kvænangen har spesielt lite næringsliv.

Figur 53: Næringslivets relative størrelse, målt som antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av folketallet.

Figur 54: Næringslivets relative størrelse i kommunene i samisk område.

5.5 Næringslivsindeksen

Næringslivsindeksen er som nevnt satt sammen av fem delindekser: arbeidsplassvekst, produktivitet, lønnsomhet, nyetablering og næringslivets størrelse. Hensikten er å få ett samlet mål for næringsutviklingen.

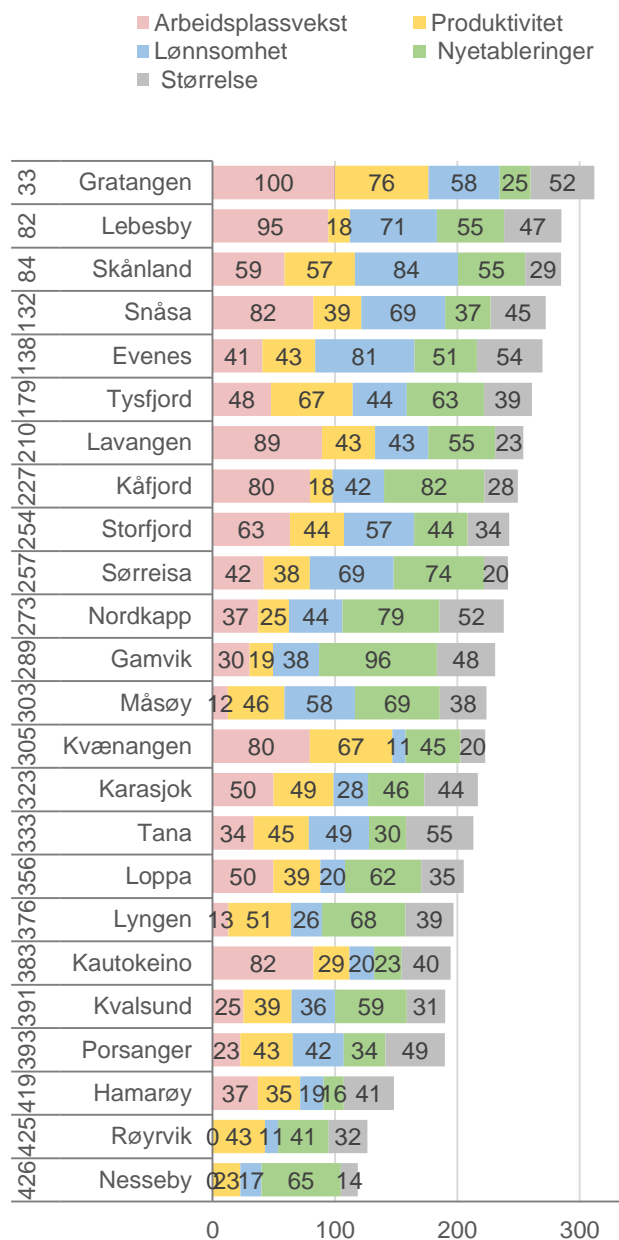
Hver kommune har en score for hver av de fem delindeksene. Svakeste region får score 0, mens beste region får score 100. Medianregionen får score på 50.

Gratangen gjorde det best av kommunene i samisk område i 2016. Gratangen ble nummer 33 av de 426 kommunene i landet.

Lebesby og Skånland fikk også bra plasseringer, og ble henholdsvis nummer 82 og 84.

Snåsa, Evenes, Tysfjord og Lavangen plasserte seg også bedre enn middels av norske kommuner i 2016.

En del kommuner i samisk område gjorde det svakt. Nesseby og Røyrvik ble plassert helt sist av de 426 kommunene i 2016.

Figur 55: Score på delindeksene i næringslivsindeksen i 2016.